

ÓDA NA SVĚTÝ JUR

GEORG PEUCKER

DIE KÖNIGLICHE FREYE STADT SANCT GEORGEN

1679

Preložila a prebásnila

Viola Almásy Kováčová

ACADEMIA ISTROPOLITANA NOVA
MESTO SVĚTÝ JUR

**ÓDA
NA SVĚTÝ JUR**

Die Königl. Freye Stadt

Sanct **S**eorgen

In Nider Hungarn /

Mit

Seringfügigen Reimen /

In der weitberühmten Hohen Schul
Wittenberg /

Im Jahr MDCCLXXIX.

Entworffen

durch

GEOG DEUCKER /

Von Neusol auß Hungarn / der Welt-Weisheit und
H. Schrifft beflissenen.

WITTEMBERG /

Mit Joh. Vorckards Unv. Buchdr. Schrifften / Drucks Simon Lieberhert:

KRÁĽOVSKÉ SLOBODNÉ MESTO

SANCT GEORGEN

v dolnom Uhorsku

Prostými veršami
na vehlasnej Univerzite
vo Wittenbergu
v roku Pána 1679
spísal

GEORG PEUCKER

z Banskej Bystrice v Uhorsku
svetských vied a Svätého písma horlivec

Wittenberg
v Univerzitetnej tlačiarni Joh. Borckardsa / Tlač Simon Lieberhirt

Einem
HochEdlen / Fürsichtig- und Wohlweisen

R A S L /

wie auch!

Biblioth. Regia
Berolinensi.

Einer Löblichen

Gemein und Bürgerschaft

Der Königlichen Freyen Stadt

Sanct Georgen

In Nider Hungarn /

zeichnet

Gegenwärtige Lob-Schriſt

In ſüßer Demuth und ſchuldiger Ehrerbietung

Der

Ergebener Diener und Client

Georg Deucker / von Neusol aus Hungarn /
der W. W. und H. S. Beſteſſener.

Vysoko ušľachtilej a prezieravo múdrej

RADE

ako aj
chvályhodnej
obci a občanom
Kráľovského slobodného mesta

SANCT GEORGEN

v Dolnom Uhorsku
príslušného

písmo chvály venuje
v hľbokej pokore a nehynúcej úcte
oddaný sluha a chránenec

GEORG PEUCKER

z Banskej Bystrice v Uhorsku
S.V. a S.P. horlivec¹

Nech pozdravení ste / Vy ušľachtilej krvi
Vy mesta otcovia / ste medzi nami prví
ste plní múdrostí / a cností, dobrých rád
Váš údel ťažký je / poriadok zachovať.
Vy prísni pestúni / spravodlivosti práva
stáť vlasti k osohu / povinnosť Vaša pravá
Vy hlavy najvyššie / ste mesta ozdoba
čo priam tu na zemi / sa bohom podobá.
Mešťania ctihodní / cnosťami obdarení
Vy pevní, poctiví / námahou nezlomení
vlast' verne ľúbiaci / Vás Múza velebí
tak ako náleží / na zemi, na nebi
do slávy halí Vás / do pocty chvályhodnej
by odkaz potomkom / tu večný zostal o nej
nech sa vždy zelená / a nech je poklonou
(tak ako káže mrav) / pre Radu, mešťanov,
veď komu pripísať / tých zásluh nekonečno,
nech tento chválospev / Vás zdobí celú večnosť.
Čo v tomto traktáte / ku chvále chybuje
povedzte, doplním / to Vám rád sľubujem.
Ja kráčam v stopách tých / čo k sláve vytvorili,
ten ódu, iný spev / či sonet srdcu milý
k poteche mecéna, / ja nehanbím sa tiež
pred tvár Vám predstúpiť / venovať chvály verš.

Ja

Ja sa chcem nádejať / že napriek všetkým chybám
sa Vašej dôvere / a priazni nevyhýbam
ak dielo prijmete / bude to pamätník
prvý som s pochvalou / predou mnou nebol nik.
Zo zeme Germánskej / vzdialený poctu vzdávam
som mestu dlžníkom / svoj dlh tak vyrovnávam.
Ja týmto traktátom / večnosti šedivej
tu chválu vzdalujem / čas neublíži jej
závisť ju nezhltnie / pahltne ako zvieru
učené umenie / to nikdy nezomiera.
Nech óda vstúpi k Vám / bez veľkých obradov
pre mesto chváloreč / vždy bude výsadou.
Tý Pane, mestu žič / nech žije život dlhý
daj zdravie, silu, moc / daj pokoj za zásluhy
aj slávnej Rade tu / čo všetkým k prospechu
nech Regent vládnuce / má ľud pre potechu
nech vydá blahobyť / les, roľa, vinohrad
do domov dostatok / z lúk, pastvín, zo záhrad
nech sa bôľ poberie / a nárek odstráni
to vrúcne vinšuje / Vám vďačne oddaný

G. P. v. N. a. H.²

Jeden onak, druhý tak / vo veľkom sa slávou hrdí
múdre svoje úvahy / študovaným brkom stvrdí.
Žiada sa mi na ten spôsob / item opriať pochvalou
Sanct Georgen vďačným perom / že ma dobre chovalo.
Uhorská zem šľachetná / rozdelená na dve časti
jedna Dolnou nazvaná / druhá Hornou časťou vlasti,
v doline tu preľúbeznej / obrázku sa podobá
naše mesto utešené / ríše krásna ozdoba.
Od Presburgu hlavného / korunného mesta zeme
smerom sever, východ tiež / keď dve míle kráčať chceme
leží sídlo venované / po pradávnej zvyklosti
rytierovi Georgovi / tým si jeho meno ctí.
Na pečati, na erbe / jeho obraz tiež sa blýska
ako mužne cválajúc / hrdinsky a celkom zblízka
do drakovho pažeráka / vráža ostrú kopiju
zem aj ľudí oslobodil / takto o ňom spievajú.
Škriabem brkom hrotitým / v rýmoch pravdomluvná chvála
by sa sláva na veky / pre potomstvo zachovala.
Ale predsa veľkí muži / opísali veľa miest
cez bohatstvo svojej mysle / veršami sa dali viesť

krasoslovnou

krasoslovnou úvahou / sa tak zapísali svetu:
jeden Trier³ vychválil / ktorý položený je tu

Lipsko

sta lodica s dlhým kýlom, / taktiež zvodné mesto líp
podľa veršov Buschia⁴ / nemá páru, nemá chýb,
Celtes⁵ bráni Norimberg / spieval o ňom samé chvály
k tomu ústa múdreho / Eobana⁶ pritakali.

Chceme však zo starých časov / uviesť mnohé príklady
ktoré pocty vynášajú / k hviezdám ako poklady:

Tarent s množstvom iných miest / v náručí si nežne hladká
veršom barda kvetného⁷ / rajska Kampánia sladká

L. Florus

Flacci⁸ Múzou osvietený / Tibur⁹ chválou opriada
Curtia¹⁰ očaril Babel / ten je pre nás záhada.

Kto by vládol porátať / všetko čo sa ospievalo
od Mara¹¹ i Ovída¹² / tiež nebolo toho málo,

veršotepci krásu sveta / čarom slova spúтали
tieto rýmy dejespytci / na zreteli držali.

Pridáš sa k tým poetom / velebiacim duchapľne
mestá, ktoré majú moc / aj pokladov truhly plné?

Tvoje, ktoré ty tu chváliš / tamtým veru nerovné
iba malé, slávy prosté / na nádheru chudobné.

Mnohí pevcí na krídlach / večnej slávy plnej jasu
čudné fámy nehodné / až na hviezdny vrchol nesú

a múdrosťou plných rečí / zmyslupľne, učene
chvália veci nepatrné / bez významu, bezcenné,

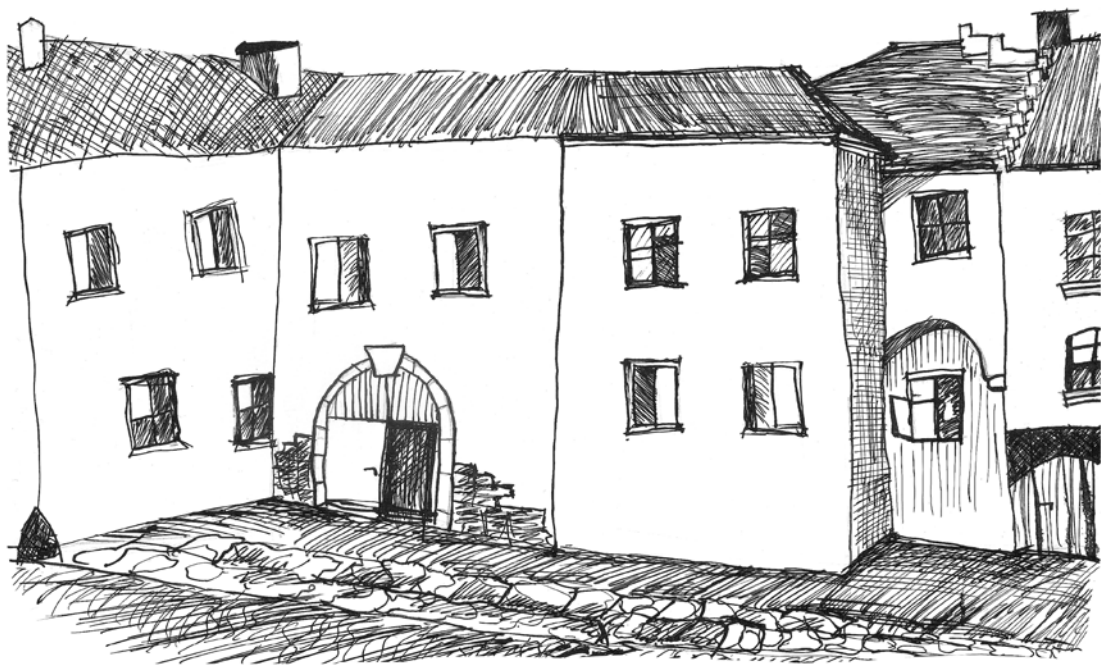
tak

tak Homérus¹³ poeta / v rade pred básnikmi prvý
myš a žabu spomína / že sa škriepili do krvi
zlostne spolu bojovali / za ničotnú márnú vec
avšak múdre poučenie / bájka nájde nakoniec.
Maro spieva o blche, / tvrdú prácu oslavuje
Platón¹⁴ „božský“ / presne tak / Gellius¹⁵ ho servíruje
Erasmus¹⁶ čo umenie / objavil a svetu dal
nad bláznovstvom zamýšľa sa / jeho múdrosť ukázal.
Nizozemec Heinsius¹⁷ / zdobný fénix svojej doby
odporný hmyz velebí / že mu šesť nôh telo zdobí
Diokles¹⁸ je ctiteľ repy / muchu cení Lucian¹⁹
Dornau²⁰ zasa suchú slamu / Major²¹ bahno všetkých jám.
Moje mesto pri iných / nie je hodné žiadnej hany
veď výsady koruny / tiež má ako ony samy
vlastní slobodu od kráľa / privileje výsadné
právo, zákon i poriadok / stojí hrdo slobodne.
Nie je ono neznáme / lebo zlatý mok vínový
na úbočiach chovaný / vzpruží odvahu aj nohy,
dobrý chýr sa kruhom šíri / na Rakúsy, Moravu,
taktiež Sliezsko, Bohémia²² / chvália jeho chuť zdravú.
Mestu ešte náležia / ďalšie veci hodné chvály
nespomeniem každú z nich / lež podobne ako včely
keď hľadajú na jar, v lete / v lúkach čosi sladkého
aj na stromoch zakvitnutých / nedotknú sa všetkého

iba

iba sladkosť hľadajú / nazbierajú / letia domov
uložiť ju do plástov / taktiež vyberiem si z dojmov
čo je pre mňa dôležité / a popritom vznešené
netkám chválu dlhočiznú / ľahko chcem nájsť skončenie.
Iba skromne podotknem / ako dobrých mravov posol
že som uzrel sveta jas / ešte v banskom meste Neusohl²³
ako dieťa drahej matky / keď ho sladko nakojí.
Telo otca odpočíva / dávno v blahom pokoji
v lone zeme studenej / kde bol k službe povoláný
aby múdrym učením / viedol stádo k božej stráni.
Oko nebies svojím jasom / nesvietilo ani rok
deliac ho na dvanásť krokov, / k otcovi na prídavok
spolu s matkou prišli sme / otec mi lial vierouku
pokým Phoebus²⁴ dvanásťkrát / prehnal nebom z roka k roku
horkokrvné rýchle kone / a tým cvalom vymeral
aj čas môjho zotrvania, / učiteľ ma vzdelával
s láskou k vedám rástol som / preto mesto vd'ačne chválím,
Pán, Ty darca všetkého / dýchni na mňa v tejto diali
daj mi vládnuť perom slabým / aby chvály bolo dosť
za dobrotu božej ruky / požehnanie, za štedrosť.

mesto

Bývalá evanjelická škola na dnešnej ul. Dr. Kautza, do ktorej chodil Georg Peucker

Mesto, hľa / vidíme kde leží / nazrime

Kto na toto mesto zrie / vidí, že je rozložené
pod úbočím v doline / radostne sa drží zeme
uvidí tam množstvo domov / v troch uliciach zhora vdol
ako žezlo Neptúnovo²⁵ / ktorým more ovládol
len slepý dav bezbožných / držiac klam za pravú vieru
vyznával, že Neptun Boh / mocou dáva vlnám smeru
jeho oštep s tromi hrotmi / pripomína veru dost
hnojné vidly z našich dvorov / pánskej moci pre radosť
mesto tiež má taký tvar / hlavná ulica si kliesni
dlhú dráhu dolinou / na pol ceste pred námestím
ulica Kostolná priečne / vetví ju tam vo troje
hlavná pokračuje priamo / Prostrednou sa menuje
od nej vpravo ulica / k Prešporuku sa stáča dolu
podľa neho meno má / a s Prostrednou klesá spolu
na východnej strane tretia / Prostrednej po lavici
podľa Pezinku má meno / tak kráčajú v trojici
každá k bráne vnorenej / nedobytné v múroch mocných
pevná hradba ochráni / pred zlým vrahom nelútostným.
Spolahlivá mestská hradba / drží mesto v náručí
z výšky stráne na to pozrieť / veľká radosť pre oči
lebo husto listami / vínnej révy krytá celá
vo vnútri si príroda / rôzne stromy uzavrela
po pravej aj ľavej strane / množstvo druhov ovocných
na jar, v lete i na jeseň / svieža pochúťka je z nich.

Ulice mesta

*Vinohrady okolo
mesta*

Pod

Dedinka
Neštych
Velký les
Lúky, les vo vode
zvaný Šúr
Mestský potok

Pod horskými stráňami / skrytý úval šťastne leží
vieska Neštych chránená / vrchmi v spoľahlivej stráži
na kopcoch a na úbočiach / zelenej vinice
pod stromami vlhý chládok / pre letné dni horúce
doširoka ďaleka / hustý porast ako priadza
z dvoch strán mesto objíma / dolu trieli / prudko schádza
do lúk čerstvo zatrávnených / vykročí do pralesa
tam v stojatej teplej vode / bohatstvo rýb liahne sa.
Potok zurčí cez mesto / gágajú v ňom biele husi
mocnie z horských prameňov / z nich si silu zbierať musí
na dva mlyny ženie riava / čistú vodu divokú
mlynské kolo, mlynský kameň / melú zrno na múku,
potok slúži naďalej / mestu ešte osoh dáva
kone plaví, perie šat / všetku špinu odpratáva.

Školy

Školy, veže, kostoly ako si tu zastali

Mesto zdobia kostoly / urastené staviská
skvúce v plnej nádhere / pristúpme k nim do blízka.
Starý stojí na kopci / ktorým ľud na Neštých ide
kostol rúče stavaný / jeho krásu z diaľky vidieť
na zvonici zvon veliký / čo deň zvučne hlaholí
jasný zvuk sa mestom nesie / cez ulice do polí.
Druhý kostol novučký / niečo vyše dvadsať rokov
donátori žičiaci / zbudovali štedrou rukou,
pán Andreas Segner vtedy / richtárom bol prešporským
sám ochotne podaroval / z vlastných statkov otcovských
hrdý oltár výstavný / v ňom obrazy rámované
jemnou rezbou zdobené / na pravej i ľavej strane
z vyrezávaného dreva / stĺpy čierno morené
na nich odlesk žiari ako / vínnej révy zlatenie.
Pán Wolf Gillig zaslúži / by sa pripomenul svetu
že v tej dobe zasadal / ako richtár mesta, že tu
krstný kameň mramorový / dal osadiť najsamprv
na zmývanie viny večnej / skrze Krista svätú krv.
Schody rezbou zdobené / ku kazateľnici vedú,
kde je zvyk ľud poučať / božím slovom mierniť biedu,
nad kancľom sa vznáša rytier / lígoce sa kopija
lavou rukou priamo z koňa / zlého draka zabíja.

Starý kostol

a nový

Darovaný oltár

Krstiteľnica

Kazateľnica

Kostol

Organ

Kostol zobia píšťaly / na organe osadené
husto jedna pri druhej / lúbezné ich sladké znenie
pre rozličné zvuky hlasov / vzdušný prúd ich nahustí
melódiu rozochveje / Bohu ku cti, radosti.
Sladko chvála vyzváňa / tam kde štedré srdce bije
pre nás milú pani Dörr / navždy do pamäti vryje,
jej pán býval členom rady / a následne richtárom
s dôstojnosťou úrad plnil / viedol radu, mestský dom.
V mieri spočívajú dnes / Bože, ochraňuj ich kosti
aby všetky zostali / v chladnej zemi do večnosti
nech ich meno venčí chvála / za čin hodný pamäti
s nami budú naveky / ich meno sa nestratí.
Pomlčím už o kráse / čo kostolu vskutku svedčí
len jeden verš prepíšem / tuná do nemeckej reči
slová na oblúku klenby / latinčinou písané
v písme ako býva zvykom / ukryté je vročenie²⁶

Podstatou

„Podstatou si Jediný / po osobách Trojjediný
chceš tu sídlit v pokoji / s ľuďmi, ktorí plní viny
s úfnosťou sa utiekajú / sem z biedneho údolia
nech Ti vzdychy svätej viery / až do nebies hlaholia.“

Zvonku smerom západným / pevná veža prevysoká
nad strechou sa vypína / a pozerá do ďaleka

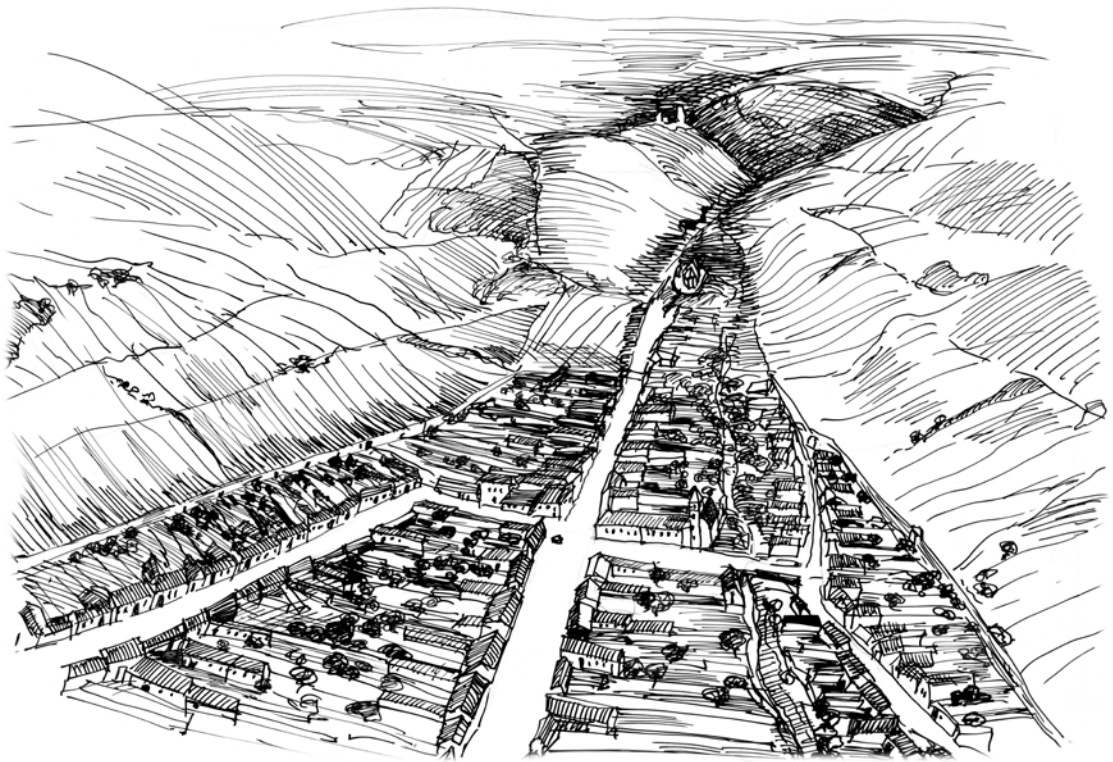
trojitý hlas zvonov zvučí / rozlieva sa dokola,
najväčší zvon medzi tromi / daroval do kostola
Alexander Segner člen / preslávenej mestskej Rady
ako richtár následne / rozhodoval súdne zvady
a tento zvon jasným hlasom / k jeho sláve zazvoní
časový stroj zasa presne / odmeriava hodiny.

Desať krokov približne / škola stojí od kostola
mládež sa tu poučča / aby mravná, cnostná bola,
tak rečená Stará veža / mala z plechu vrcholc
teraz stojí bez vrcholca / v ohni zašiel nakoniec.

*Veža nová
a stará*

*Hodiny
Škola*

Ako

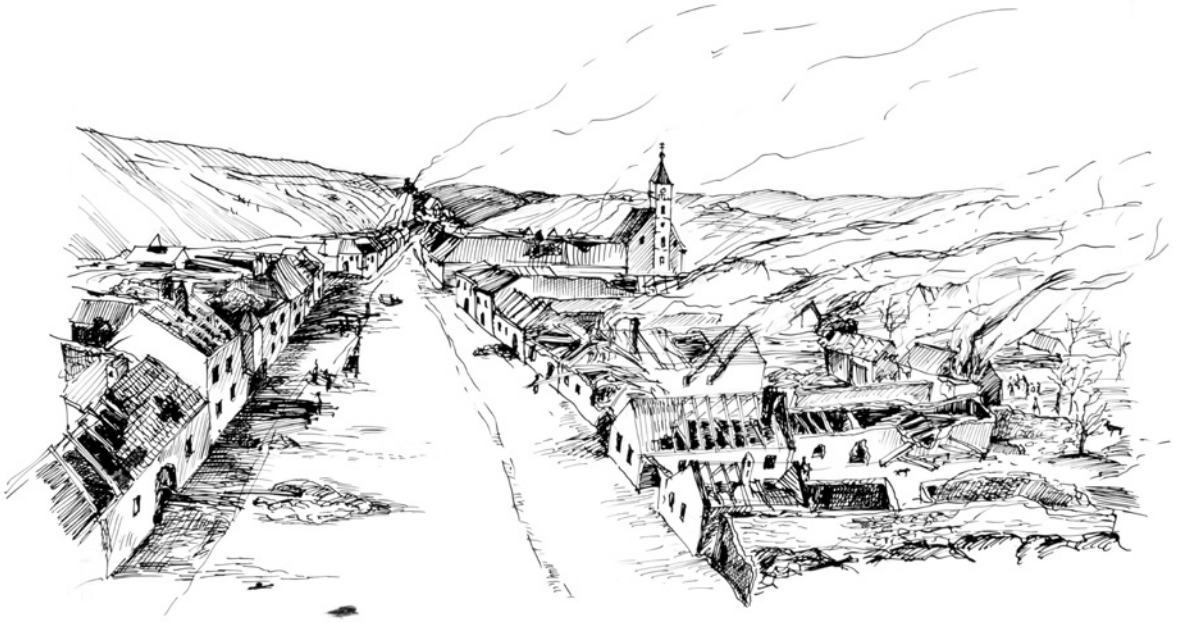

Ako stojí radnica / aj nádherných domov rad opísaná strelnica / aj tatársky krutý vpád

Potom ako stavisko / kostola sme popísali
iné domy pozrime / čo by za pozretie stáli
a sú hodné pripomienky. / Spravodlivosti je trón
sídlo pánov radnice / kde je právo napokon
v rukách otcov statočných / len pre zbožných mesta tu je
oni múdro konajú / keď ľud ruky zalamuje
alebo sa súdiť začne / a či iné škriepnosti
tak pomocou právnej sily / nezhody hneď vyhostí.
Chvályhodní mešťania / podľa prastarého mravu
na deň Jura svätého / volia mestu novú správu
či už hlasmi volebnými / novú vrchnosť vyberú
či novými dohodami / stvrdia Radu bývalú.
V ústraní sa nachodia / žaláre za smilstvo, vraždy
krádeže a neresti / tak to bolo, bude navždy,
keď sa lotor sem dostane / márne čaká slobodu
aj keby chcel mocou darov / zohnúť právo a Radu.
Nie! Právo je prednostné / a pevne sa dodržiava
milosťou sa nemrhá / iba nevinným sa dáva,
radnicou sa dlžia sály / vyzdobené obrazmi
skrz výplne veľkých okien / svetlo prítmie rozjasní.

Radnica

Ešte

Ešte väčšou okrasou / tohto mesta zdobné rady
domov kde je imanie / zbudovali ich sťa hrady
grófi / panstvo urodzené: / Palffy, Balas, Illieshaz
ba i ďalší z rodu šľachty / pritom také právo zas
že tie domy slobodné / môžu skýtať úkryt stály
aj vinníkom nerestným / aby život zratovali,
takých nesmú von vydrapiť / a potrestať za vinu
iba keby sám pán domu / uznal váhu zločinu.
Aj ostatné domy tu / z kameňa a vápna stoja
ale mnohé zničené / vždy ma musí k plaču dojať
myšlienka na utrpenie / na ten chmúrny krutý čas
keď v nešťastné ráno mesto / padlo ohňu napospas²⁷
bo zúrivi Tatári / ako divý krdel' besný
spiacie mesto napadli / vyplienili v jeho tiesni
a s ukrutnou zúrivosťou / všetkým ľuďom na trýzeň
mesto v popol obrátili / stovky duší vzali v plen.
Od tej doby nešťastnej / pominulo už šesť rokov
čo Boh zoslal na mesto / skazu trestajúcou rukou
že občania v každom dome / cítia bolesť, beznádej
za to strašné pustošenie / cudzej horďy ukrutnej.
Tu vnútri je strelnica / strieľať možno na kotúče
v nedeľu a vo sviatok / po omši čas trávia rúče
mladí ľudia i mešťania / ďalší zasa na tráve
hraním kolkov pod stromami / venujú sa zábave.

*Nádherné veľké
domy*

Slobodné domy

*Domy spustošené
tatárskou zlobou
na jeseň roku 1663*

Strelnica

Pozrime

Pozrime pustý hrad / hlboký les i studňu jarmovú / aké sú dnes

Dotyk Múzy velí mi / pokochať sa mimo mesto
cez zelené údolie / kráčam hore strmou cestou
tu po strane ľavej ruky / pustý zámok v samote
býval nádherný a mocný / teraz čneje v nahote
múry ešte rovno stoja / na skalnatom úbočí
niektorí, keď pozrú dole / hlava sa im zatočí.
Akýže bol ten hrad predtým? / Do vnútra sa pozrime
musíme tam po rebríkoch / mostnice sú zlámané
vidno stopy zreteľné / že za dávna stál tu kostol
v hrade izby klenuté / vo všetkých je mŕtvo pusto
holé steny popraskané / a tu studňa hlboká
do skaliska vytesaná, / úzky chodník uteká
k base strašnej na pohľad / kde sa trestal zločin hrubý.
Kde je dnes ten pekný hrad? / Už odchádza do záhuby
veľké sály obnažené / postrácali nádheru
iba múry popraskané / aj tie skazu zoberú
bezmocný je vechý hrad / rany pribúdajú denne
v troskách stoja vežičky / o vrcholky olúpené
všetky steny strmácané / skláňajú sa k podlahe
treba dávať veľký pozor / na zlej ceste neblahej
ktorá stúpa dohora, / keď sme sa už vyškriabali
iba trosky nájdeme / pozeráme na ne v žiali

Pustý hrad

pomaly

pomaly zo starých ruín / pohľad blúdi údolím
na kamene roztrúsené / popri stromoch do dolín
na hustý les okolo / bohatý na drevo buky
na vinice po grúňoch / na široké poľné lúky,
vidíš mesto s ulicami / ak ti zlý zrak nebráni
aj vzdialené malé obce / ležia ako na dlani.
Hoci zámok spustnutý / ľudská pamäť predsa chová
ako mesto zdrvila / zbojcu vlna prívalová
chytal, vraždil, pálil všetko / len útek na pustý hrad
slobodu a život spasil / pred násilím hrôzovlád
tu na mieste bezpečnom / keď sa pohan prihnal behom
so škrekotom neludským / sprchol oheň dole brehom
z výšin múrov na odvetu, / ušiel, veru dostal strach
zoči voči palnej zbroje / odohnal ho pušný prach.
Nešťastníci trpeli / mnoho nediel' v tmavej skrýši
v biednom stave dlhý čas / v dierach skrytí ako myši
pod pivnicou zaklenbenou / plnou vody kalužnej
by sa vyhli nájazdníkom / chránili sa ohňom v nej
proti chladu jesene / studeným a hustým dažďom
jak sa dalo najlepšie / nocou i v povetrí každom
zo spálených trosiek domov / brali mäso, víno, chlieb
potajomky odnášali / čo im prišlo zapotrieb.
Kolo zámku do diali / niekoľko míl' lesy rastú
v nich do výšky, do šírky / stromovinu tvoria hustú
hrubé kmene dubov, bukov / súce k stavbe na domec
v zime zasa na kúrenie / keď rozpália teplú pec.

*Veľký les
pri zámku*

Naspät'

Jarmová studňa

Naspäť trielim chodníkom / cez dolinu vlahú chládzkom
úžľabinou malebnou / vpravo potok zurčí sladko
hlboký je / prudko tečie / kým nenájde mestský múr
tu šumiaci bystrý potok / zo studne sa vyrinul
cestou dole vymlel dno / po kamienkoch beží skokom
k svojmu cieľu náhli sa / tvoriac žriedlo s dobrým mocom
prameň ako biele mlieko / nechápem to, strácam reč
ale farbu rýchlo zmení / keď sa ďalej ženie preč.
Ty, ty! Jasná studnička / vôkol kameň a mach jemný
dávaš sviežosť žíznivým / zdravú vodu ústam smädným,
z vinogradov prichádzajú / znojní ľudia v letný deň
ba aj v domoch bývajúci / chodia k tebe na prameň.
Vyvieraj a stále teč / v pokoji po svojej ceste,
želám si tu veľakrát / vo vzdialenom cudzom meste
keď ma trápi horúčava / tvojho trúnku jeden lok
aby som sa napil zdravia / márne teskním do diaľok.

Ten

**Ten chudobinec tu / lom skália, šire lúky
aj vody plný les / zaslúžia veľa vďaka**

Toto mesto zľutovné / milosrdné, dobroprajné
jeho srdce narúča / s chudobnými súcit majme
u nich ruky nohy slabé / život to už nezmení
nevedia čo so starobou / utrpením zmožení.
Tu pre starcov úbohých / ktorých čaká trudná bolesť
chudobinec múraný / kde je napiť, kde je najesť
milodary štedrej ruky / odháňajú smäd a hlad
kým k večnému žitiu biednych / súcitná smrť príde vziať.
Cestou vpravo vidieť vrch / vyhryznutá diera z neho
vrch z tvrdého kameňa / mocnou silou lámaného
kusy skália nachystali / pevný múr z nich narástol
čo obkrúžil celé mesto / v Pezinku lom taktiež bol.
Od lomov už odchodím / zájdem do lúk zatrávnených
do zelenej d'atele / vôňou vzduchu nasýtený
lahnem unavený na zem / spočiniem jak v posteli
bo cez horu kopec strmý / nohy rýchlo leteli
cez údolie námahou / údy moje vysilili
sotva dýcham ustatý / poležím si v sladkej chvíli
a zotavím telo chabé / v kvetnom poli lúbeznom
rozkošnom a slasti plnom / jak čarovný nebies dom,
Flóra²⁸ ba i Charisky²⁹ / tiež by oči otvárali
oh, ten pokoj tónistý / čo sa v hojnosti sem valí!

Chudobinec

Kameňolomy

Šire lúky

Dub

Dub s vetvami košatými / núka chládok blaživý
nežným dychom jemný Zefír³⁰ / všetko chabé oživí
týmto činom o chvíľu / tónou stromov osviežený
zasa silu naberám / a po tráve po zeleni
bežím ďalej, míňam cestou / pole mládzou šatené
trielim k lesu, jeho kmene / vo vode sú vnorené
dnu musíme na člne / cez šachor a vrby čierne
(z tých sa ploty spleťajú) / cesty sa tu delia mierne
na dve strany, pravú ľavú / komu ako po vôli
až pod jelše rozvetvené / tam hlboké ponory
zvýše muža hladina / štyri až päť laktov na dno
vidíme tu pri brehoch / slediť po návyku dávnom
za rybami s udicami / so slučkami na kačky
bezhlavo sa zamotajú / zachytia sa za krčky
keď si sem tam plávajú / tiež je zvykom strieľať na ne
potom ústam poskytnú / chutné sústa nevídané,
bohatosť rýb v tejto vode / karasov, štúk či iných
nimi vykrmia sa kačky / dobré jedlo bude z nich.
Dokonalú ochranu / našlo tuná nečakane
mnoho ľudí úbohých / v tej nešťastnej chvíli ranej
keď kresťanstva nepriatelia / ako mračno naozaj
bezpočetným húfom sadli / úbohý ľud v cudzí kraj
odvliekli preč v okovách / ako statok k ťažkej drine
bez opory pomoci / robotovať denno-denne
pokým žitie smrťou skončí / zbaviť sa včas reťazí
vykúpiť sa bolo možné / iba s množstvom peňazí.

Šúr

*Tu hľadali občania
záchranu a prežitie
pred Tatármi*

Ked'

Keď tu ohňom, vraždami / tyraniou vládli zlostnou
hanobením, lúpežou / nenásytnou pažravosťou
ľudia veľmi prestrašení / odobrili zámysel
by v ďalekom tmavom lese / našiel úkryt kto by chcel
tu hneď stromy zoťali / ponad vodu jeden laket
a na koly stavali / mocné trámy / na ne vzápät'
hrubé dosky pod plachtami / aby bolo miesta dosť,
silné klince všetko zbili / steny majú trvácnosť
takto v lese stavali / svoje izby, svoje domy
svoje pece v kuchyniach / so strechami odolnými
osadili dvere, okná / aby zostal slnka svit
tu sa mohli pekelníkom / bezpečne a isto skryť
lebo sem sa nedostal / ani vozom, ani koňom
ani člnom čo by v núdzi / traja odviezli sa na ňom,
s koňom zostal uviaznutý / v hustom bahne na blate
zavadzali tráva, šachor / z hrubých kmeňov záhate
pevné ploty po ceste / voľný priechod tarasili
odstrániť z nich závary / bolo nad pohanské sily
nik ich veru neotvorí / keď správny kľúč nevlastní
zručne doma vykovaný / tak prečkali mnoho dní,
ba nemohol útočník / ani šípy na nich strieľať
lebo diaľka priveľká / keby šíky nepriateľa
vstúpili na mnohých člnoch / keby stromy pretínal
(aj tak cestu nenašiel by / Šúr by priechod nevydal)
keby jeden za druhým / išiel cestou, úzkou stuhou
obklopený stromovím / nemusel by čakať dlho

*Tento les je
neprístupný*

ľudia

ľudia skrytí vnútri v domoch / ozbrojení puškami
s chuťou by ho zastrelili / skôr než by sa ubránil
ďalšie škody narobil. / Aby teda bez poroby
v zdraví všetko prestáli / nalovili čerstvé ryby
plávajúce v plytkej vode / nachytali kačice,
dreva dosť, keď jeseň dýchne / sychraviská fučiace,
chlebom, vínom, poživňou / z domova sa zásobili
na čas pokým Tatári / zmiznú nenávratne v diali.
Stalo sa tu, čo veľakrát / núdza našla v tiesni cieľ
ktorý by za prajnej doby / sotva kto bol vymyslel.

Zdravý

**Zdravý vzduch priam nebeský /
nový prameň klokotavý
ktorý slúži chorým ľuďom /
chcem tu o tom podať správy**

Dost už bolo o meste / teraz zmienim iba krátko
že skrz nebies dobrotu / čistý vzduch tu cítiť sladko
pôvabný a čerstvý vánok / v horúčave úľava
každým rokom v našich sadoch / ovocia hŕf dozrieva.
Kvôli vzduchu zdravému / príliš chválené je mesto
keď na iných miestach smrť / utrpenia mnoho jesto
na telách aj na dobytku / hriechom urazený Boh
keď sa vŕši rozhorčene / na zemi aj na ľuďoch,
od občanov olúpi / plné mestá nenechá nič,
roky tu nik nezažil / že by ľudstva krutý škrtič
mor so šípmi smrtiacimi / vniesol zhubu, starosti
lebo pod ochranou božou / dobrý vzduch ho nevpustí.
Mnohí prišli bývať sem / prisťahovali sa v čase
keď mor získal prevahu / kruto vládol ľuďom zase,
nemáme tu močariská / s otráveným dychom zlým
čo by nám vzduch zamorili / keď z hniloby vyliezli.
Kameň s pieskom zmiešaný / tvorí mestské základy
ako útočisko vôkol / stoja vrchov ohrady
z nich vyviera mnohý prameň / dole tečúc žblnkoce
a po ceste v úžľabinách / osviežuje ulice.

Zdravý vzduch

Tento

Tento bystrý potôčik / prediera sa pretekajúc
takmer každou ulicou / vlastnú studňu mnohí majú
vyhlbenú naplnenú / zdravou vodou k okraju
však trýznené smädом duše / prednosť vínu dávajú.
Snád' si niekto pomyslí / Šúr to je len hnilá mláka
v ktorej voda stojaca / so zlými výparmi čaká
aby si vzduch okúpala / v jedovatej hnilobe,
priznávam, že táto voda / stojí a sa nehýbe
zotráva na žriedlach / čo tu ležia od pradávna
držiac vodu na mieste / hniloba v nej nie je žiadna
ona rýchlo nezamrzá / ako všetky pramene
ani keď znásobia zimu / severáky studené.
Veru nie sú nechutné / či páchnuce jeho ryby
po blate ni po bahne / dať ich na stôl nik neschybí
ponášajú sa na ryby / čo plávajú v bystrine
ktorá prúdi ustavične / nepáchnu po stuchline.
Nikto veru nepočul / že by vydal opar Šúra
škodlivú hmlu jedovatú / rýchlej smrti do pazúra.
Hoci vietor odtiaľ často / povieva aj do mesta
ešte lepší horský vánok / stretáva ho na cestách.
Sasku, zemi meissenu³¹ / žriedla zdravej kysibelky
Bože, dal si v dobrote / za to vďak Ti patrí veľký,
čo sa zhojiť nevedelo / vzácny prameň vyliečil
tak čítame s potešením / písmo o tom dosvedčí.

Liečivé žriedlo

Nášmu

Nášmu mestu nedávno / tiež dal Pán Boh takej vlahy
napísal mi pred časom / jeden priateľ, srdcu drahý,
ktorého si ctím a vážim / on mi vnukol nový cieľ,
o tom báseň chlúby plnú / taktiež spísať by som chcel,
z jeho listu v krátkosti / nasledovnú dávam správu
vraj tiež u nás nedávno / objavili studňu zdravú
dole konča vinohradov / smerom k strane presburgskej
tam vyvrel a všetko lieči / prameň, ktorý tečie z nej
plný síry, kamenca / ťažké nohy bôľu zbaví
piesok, horkosť ženie preč / z brucha vyháňa zlé šťavy
lieči zakalené oči / zďaleka sem občania
prichádzajú hľadať pomoc / úľavu od trápenia
pijú ten mok zázračný / ba aj kúpu sa v ňom mnohí
domov vodu odnášajú / lebo súca na neduhy
preto často treba čakať / kým pritečie k dostatku
Bože, zachovaj nám ten dar / dlho dlho k úžitku.

Prizrime

Prizríme sa ďalej / čo nám zas zúrodňuje pôdu / v každý čas

Ak už nemám ničoho / čo zaslúži vychýrenie
zostáva mi napokon / uctiť mesto pochválené

keď možnosť a príležitosť / popýšiť sa pravdivo
jeho známu úrodnosťou / povestnou až s údivom.

Síce popri meste nieto / mnoho polí siatych zrnom
iba lesy, vinice / v objatí ho držia plnom.

Však na dolnom konci mesta / možno veľké polia nájsť
do diaľky sa rozširujú / pôdu majú ako masť
vláčnu, k sejbe potrebnú / kľže po nej pluh i brány
avšak lepšie urobí / kto ju šatí travinami

pre dobytok na pasienky / lebo treba jeho hnoje
vinohradom na výživu / réva si ich s chuťou poje.

Čo chýba na obilí / to nahradia menšie fleky³²
na nich zrno každý rok / zreje ako opreteky
doširoka doďaleka / všade plný tučný klas
odmenou je za robotu / božie oko žehná nás.

Tu je známa obyčaj / čím nakŕmiť ústa hladné
hovädzím a hydinou / taktiež k jedlu dobre padne
divočina a zajace / vtáky v Šúri, množstvo rýb
v neďalekom potoku / v každej dobe bez pochyb.

Úrodnosť

*Hydina, divočina,
ryby*

Nuž

Nuž patrí tiež dobrý trunk / pre chutný hlt na zapitie
víno ako zlatý med / zavlaží nám ústa sýte
mocnou silou osviežujúc / vnára sa do našich tiel
v mnohých zemiach kto ho skúsil / oddaný mu chváliateľ
spomedzi vín dobrých sort / ktoré v celej ríši rastú
tretiu cenu dostalo, / nemožno mu uprieť zásluh.

Prvá cena zdobí Tokaj / so španielskym drží krok
po ňom Šoproň nasleduje / tretie miesto Sanct Georg.
To preto že celý deň / páľavy zo slnka mnoho
réva sa ňou opája / veľký úžitok má z toho
vyživuje strapce hrozna / víno rýchlo dozrieva,
požehnane sa v ňom zbiera / sladká šťava hroznová.

Samotok sa nazýva / víno nebývanej slávy
kvôli sile, sladkosti, / keď páľava, horúčavy
hrozno skoro dozreje / šťavu stráca príliš zrelé
treba k nemu doložiť / ďalšie sorty taktiež skvelé
ale iba bobule / z ktorých mušť sa tlačí hladko
tie mu silu dodajú / s nektárovou chuťou sladkou,
pomúti sa z neho hlava / ba aj oči klinkajú
a skôr kým sa spamätáš / uloží ťa k pokoju.
Ušľachtilý tento mok / každým rokom zisky dáva
kupuje ho Rakúsko / Poľsko, Sliezske i Morava,
mestu slávu vydobylo / občanom tiež imanie
s dobrým menom, veľkou chválou / získalo aj na cene.

Skvelé víno

Samotok

Však

Však aj čerstvým ovocím / pokrývame stôl pre hostí
teraz plodmi prírody / chcem sa kochať do sýtosti
v meste záhrady sú veľké / vlastní ich tu každý dom
aj na svahoch vo viniciach / hojnosť plodov pri každom,
maliny a jahody / černice aj čučoriedky
či ríbezle na kríkoch / pospomínať nejdem všetky,
rôzne stromy čerešňové / plod veľký i nevelký,
sladké, kyslé, tiež takzvané / čerešničky španielky,
sú tu ešte hamrle³³ / rôzne druhy hrušiek k tomu
orechy a lieskovce / patria ku každému domu.

Moruše s krvavou šťavou / oskoruše, trnky tiež
vône plné drsné gutne / nájdú sa, keď hľadať vieš
slivky dlhé, guľaté / nešpúl, marhúl tiež je dosti
aj šťavnaté broskyne / uspokojia do sýtosti
nielen obyčajné sorty / ale pekné ružové
na koži aj na dužine / slastno jemné chuťove.
Stromy rodia gaštany / sladké mandle, trpké taktiež
mnohoraké jablká / vymenovať nedokážeš
jedny malé voňajúce / priamo farby krvavej
dobrej chuti, kyselkavé / ako víno, veru hej,
menujú sa vináče / ďalšie zasa meno nesú
polkiláky, pretože / ony malé veru nie sú
lebo váhou aj veľkosťou / sta hovädzie hlavisko
o ďalších chcem radšej mlčať / mená neviem na isto.

Na

Na vzduchu tu / radostní môžeme byť / v každom dni

Radost v predjari

Z toho čo tu povedané / možno súdiť premyslene
z kolkých chutí, rozkoší / človek tu má potešenie,
a keď spolu zlatá svornosť / a mier letia nad zemou
potom v pokoji ľud šťastný / žije dobou blaženou,
prechádzať sa ulicou / ako je to zvykom z jari
lebo doma zotrvať / pozeráť cez oblok starý
s potešením do ďaleka / kde sú polia osiate
na kvitnúce stromy v kopcoch / stáby snehom zaviate.
Mať všetkého, príroda / šatí stráne, vrchy, lúky
polia, lesy, s úľubou / krášli čarom svojej ruky
biele kvety čerešňové / marhuľové, mandľové
parádnice broskyňové / majú lemy ohnivé,
slivky v bielych závojoch / vetvy stromov zelenejú
k tomu ešte vinice / radostne sa v slnku skvejú
vínny peň už vyhnal očká / telo zeme oťažie
starchavené požehnaním / prebohaté na zbožie.
Tráva žltozelená / s kvetmi ani na obraze,
ktoré zima nevládze / zničiť chladom, vydať skaze
strom sa halí do nádhery / mení farbu na zeleň
a vetva čo suchá bola / teraz dáva chladný tieň.

Za

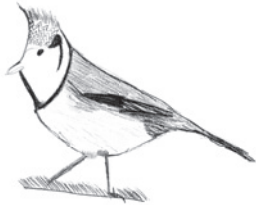
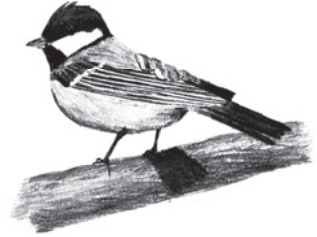
Za rána, keď chmúrna noc / musí zmiznúť z tváre zeme
pozvoľna sa priplichtí / zas veselé svetlo denné
počúť spevné spoločenstvá / vo vzduchu aj pod lístím
sladké zvuky vydávajú / spolu šantia podistým
tu je jemný vetriček / priestor hudbou rozochvieva
tam vo vzduchu škovránky / trilkujú a vtáctvo spieva
tu hľa pinka hlasno čvirká / stehlík nôti od rána
tam konôpka nápev chytá / sýkorka si vyzváňa.
Dokážeš tak spievať tiež? / Lepšie znejú vtáčie hlasy
maličkými jazykmi / tvoria tóny jemnej krásy,
kukučky krik, ej, tak milý / veselo nás pobaví
labutí spev doprevádza / husí gágot chriplavý,
najkrajší tón prichádza / prekonáva všetky zvuky
slávičí hlas klokoce / cez zelené vlahé lúky.

Zavčas rána pred úsvitom / keď blúdime v sladkých snách
vtáci nôtia švitorivo / v rozvetvených korunách
k božej sláve sladko znie / melodické predstavenie
pestré tóny rozkošné / tisícekrát znásobené
tlkot, štebot, hrkútanie / klokot, piskot, čvir
zurčiacim sa tokom leje / k nám do ranných chvíľ
raz čvirkajú žalostne / o chvíľočku radosť majú
často s veľkým nadšením / aj s ozvenou vystrájajú,
vyspevujú o preteky / nechce prehrať žiaden z nich
prítom menia svoje hlasy / do výkrikov jasavých,
veru nie je žiadny div / zamyslieť sa ticho zbožne
v pokore a úžase / že je také niečo možné.

Sladký vtáčí spev

Úžasný slávik

Tieto

Tieto drobné vtáčie telá / o nič väčšie ako prst,
požehnané vzácnym darom / slobodne si môžu húst
bez námahy zanôtia / čarohlasom skvelé chóry
ľudský um či umenie / také nikdy nevytvorí,
starosti a protivenstvá / naničhodný hnev
posiela do zabudnutia / bohumilý spev.

Urodzený zemepán / ber radosti Bohom dané
nevnáraj sa do smútku / nech sa čo chce s tebou stane,
keď ťa stihnú búrky, biedy / že je ich až priveľa
Boh na teba nezabudne / v núdzi pomoc posiela.

Keď ťa zláka záhrada / prejdi sa v nej hore dole
jarný vzduch je zázračný / nadýchaj sa ho do vôle,
kvety pestro vyfarbené / okrášlili záhony:

narcis (ktorý baladicky / líči básnik nadšený
že sa v zlatožltý kvet / zmenil mladík rozmarilý)
fialôčky, tulipán / pôvabne sa otvorili,

červené aj biele ruže / rozmarín i majorán
lalie a hyacinty / voňajú zo všetkých strán.

Možno sa chceš potešiť / krokmi po hodvábnnej tráve
vyplň svoju túžbu hneď / bež na lúky ligotavé.

Cez nedelu a na sviatky / kým sa mláďa v seno zmení
po skončení bohoslužieb / vidieť v húfoch rozdelených
tu dievčatá, chlapci tam / v každom krdli plno smiechu
vence vijú, výskajú / v bujarých hrách pre potechu
jedným chodiť bosky v tráve / potešenie pôsobí
druhým pod košatým dubom / v tieni lepšie bolo by.

Lákanie záhrady

Na lúkach

Leto

Leto Leto beží závratne / slnko záprah v trysku ženie,
Rakom, Levom preletí / horúci bozk vtláčí Panne,
Psia hviezda keď Sírius modré nebo / do plameňov potopí
zem vyprahne, zeleň zvädne / voda zmizne bez stopy
duša chládkom túži nájsť / horúčavou umorená
žiada si smäd uhasiť / čistou vodou od prameňa
V záhradách do šerého tieňa vábi / husto olistený strom
pod ním sa dá oddychovať / a naplniť pokojom.
Napriek letnej páľave / slnkom umorené telo
do blízkeho lesa skok / keby sa mu chládku chcelo,
cez tónistú haluzinu / počuť žblnkať potoky
horská voda ovlažuje / letný úpal divoký.
V Šúre Zájst' do Šúru na výlet / dobrú náladu nám spraví
v člnkoch rýchlo uháňať / to je rozkoš, balzam pravý
nabrali sme jedla, vína / doniesli sme toho dosť,
najeme sa, popijeme / hneď' zavládne veselosť.
Strieľajú sa kačice / ryby lovia v trstí lovci,
spokojní sa vraciame / keď sa večer chýli k noci.
V Šúri veľké potešenie / zažíval som rok čo rok
a ešte dnes pociťujem / sladkú chuť tých spomienok.
Jeseň Vzduch je plný jesene / strom od plodov oťažieva
a na koloch viniča / zrelým hroznom žiari réva.
Šťavou naplnené hrušky / zrelé slivky, orechy,
veľké množstvo rôznych druhov / ukladá sa pod strechy.

Rozmanité

Rozmanité ovocie / v košoch domov uteká
z vinice aj zo záhrad / znášajú sa jablká
starostlivo uložené / čakajú na zimný čas
schrúmeme ich s veľkou chuťou / keď je vonku sneh a mráz.

Sladké hrozno dozrelo / na úbočiach rozvoniava
oberačky začali / veľká práca, radosť, sláva!

Oberači rezko režu / ťažké strapce dozreté
hádzu do drevenej putne / aby zrnka naliate
vypustili prvý mok. / Bosí šliapu strapce v kadi
vytláčajú vonný mušt / ktorý dlhú chvíľu sladí.

Kade preplnené mlátom / vezú domov napokon
nabijú do mocných prešov / čo vytlačia štavu von.
Prúdom tečie do tunky / potom pokračuje v zrení
v sudoch silu naberá / až sa mušt na víno zmení.

Keď sa práca dokončila / a všetko sa raduje
tak darcovi dobrých darov / pošlú vďačné ďakujem.

Keď moc zima uchváti / polia okradne o zeleň
lístie stromov opadá / zem zamrzne ako kameň,
keď zver nemá dostač jedla / nastane pôst, krutý hlad,
keď mráz štípe miesto tepla / miesto trávy sneh a ľad,
keď je doma otupno / teplá pec už unudila,
v Šúri čaká hladký ľad / tam je pravá kratochvíľa,
možno gulovať sa snehom / či pre zmenu sane brať
a po lúkach zasnežených / až do noci vystrájať.

Oberačky

Zima

Všetko

Všetko čo som napísal / verte, nie sú prázdne reči
nebásnil som spôsobom / ako iným písať svedčí
 keď zdobami falošnými / vykrášľujú svoju báj
 to čo píšem, som aj videl / tak to bolo, naozaj
prežil som tu mnoho liet / šťastia plných do sýtosti
spomienky sa vracajú / myseľ spieva od radosti,
 život v pokoji a mieri / žil by som tu veľmi rád
 aj dokončil svoje žitie / keby Pán Boh ráčil dať.
Od čias čo som opustil / múry ctihodného mesta
osemnásťkrát prebehlo / slnko po nebeských cestách,
 nuž musím sa dočkať času / keď pokorne nájdem cieľ
 kajúcne sa vrátim domov / a budem tam kde som chcel.

Času

Času je na mále / konečne spomeniem kde sa sklo vyrába / krátko tam nazrieme

Skláreň

Skôr než písmo pochvalné / ktorým ozdobujem mesto
k spokojnosti zavřším / chcem spomenúť ešte miesto
kde na vlastné oči vidieť / výrobu skla cenného
táto múdrosť ľudom daná / je z vnuknutia božieho.

Hoci skláreň schovaná / ďaleko od nášho mesta,
do ich dielne húštinou / vyrúbaná vedie cesta,
sklári podliehajú mestu / zavítajú často k nám
čerstvým tieňom pod stromami / vážia cestu sem a tam,
za radosťou navonok / melanchólia sa skrýva,
ustaraní pracujú / v potu tváre odjakživa.

Chcem len krátko pripomenúť / ako z grifu zručného
majstri tvoria krásne veci / z lesklého skla číreho
na počiatku pripraví / kremeň drobno rozdrvený
pridajú aj liadok, sol' / nech sa kremeň na sklo zmení
dokopy to premiešajú / z toho oheň planúci,
ktorý v peci stále blčí / stvorí bochník horúci,
tyčou dutou železnou / každý odkrojí si z neho
všetko je tu železné / zo železa kovaného.

Napokon

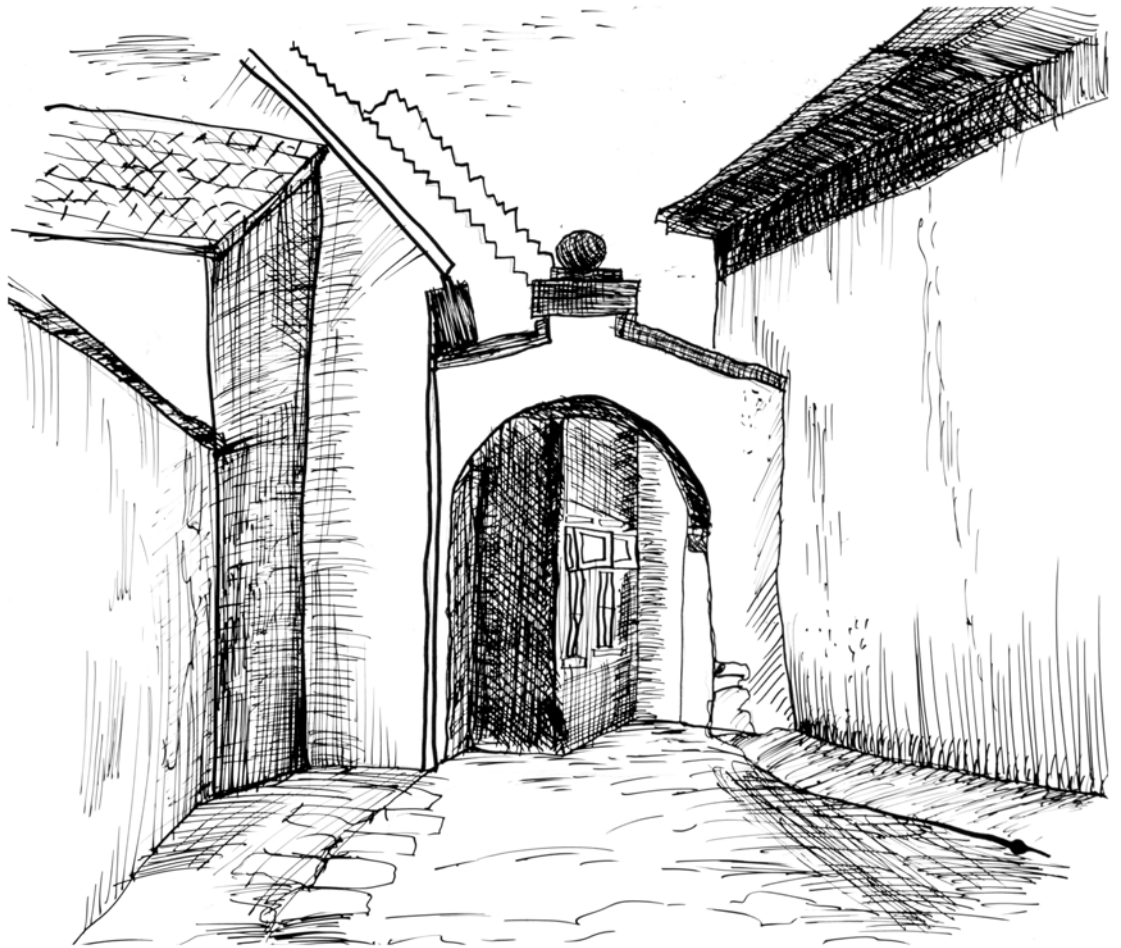

Napokon / poslednú slohu, za všetko vďak / Pánu Bohu

Dost' už bolo o meste / k jeho chvále napísané
nechcel som sa pokúšať / ani mi to nepristane
skúmať všetko od začiatku / po spôsobe učencov:
kedy mesto postavené / akým činom, osobou?
Aké sú tu úrady? / Vrchnosť ctí si zákon pravý?
Ľudia akej náture / aký sokáš³⁴, zvyky, mravy?
Odkiaľ berú živobytie? / Čo sa v meste povráva?
Aké cnosti, hriechy, chyby / radosť tu či otrava?
To nebola moja vec / vymýšľať si také správy
iba to som opísal / ako mne sa mesto javí.
Mnohí by sa potešili / dost' je takých poetov,
že opradú čo len chcete / siahodlhou hodnotou.
Nože, Múza, polož pero / už nepridám ani slova,
na chvíľu si odpočiň / skôr kým vychystáš sa znova
v potrebe na ďalšiu prácu / pošli najskôr vďačný hlas
Pánu Bohu na nebesiach / že prosíme ešte raz:
Bože! Radosť, spása, mier / nech kvitne nad naším mestom,
oheň, Turka, hlad a mor / odvrátiť ráč krátkou cestou,
dopraj duši, dopraj telu / čo je pre nich vítané
pošli dobrým ľuďom v meste / anjelskú stráž k ochrane.

Poznámky

- 1 S.V. a S.P. horlivec – svetských vied a Svätého písma horlivec
- 2 G. P. v. N. a. H. – Georg Peucker von Neusol aus Hungarn
Georg Peucker z Banskej Bystrice v Uhorsku
- 3 Trier (Trevír), jedno z najstarších mestských sídiel v Nemecku
- 4 Hermannus Buschius (1468–1534), nemecký humanista a spisovateľ
- 5 Conrad Celtis (1459–1508), nemecký renesančný humanista a básnik
- 6 Helius Eobanus Hessus (1488–1540), nemecký protestantský humanista, neolatiný básnik
- 7 Lucius Florus, 2. stor. n.l., rímsky historik a básnik
- 8 Quintus Horatius Flaccus (65–8 p.n.l.) rímsky básnik
- 9 Tibur, antický názov talianskeho mesta Tivoli
- 10 Quintus Curtius Rufus, antický rímsky prozaik
- 11 Publius Vergilius Maro (70–19 p.n.l.), rímsky básnik zlatého veku latinskej literatúry
- 12 Publius Ovidius Naso (43 p.n.l.–17 n.l.), jeden z najväčších literátov starovekého Ríma
- 13 Homérus (Homér), najstarší starogrécky básnik
- 14 Platón (427–347 p.n.l.), grécky filozof
- 15 Aulus Gellius (asi 125–180) rímsky autor a lingvista, vzdelávaný v Aténach
- 16 Erasmus Desiderius Rotterdamský (1467–1536) holandský mysliteľ a humanista
- 17 Daniel Heinsius (1580–1655) známy učenec holandskej renesancie
- 18 Dioklecián, pôvodným menom Diokles (asi 243–313), rímsky cisár
- 19 Lucian zo Samosaty (asi 120–180) staroveký rečník, satirik a filozof
- 20 Gerhard Dorn, tiež Dorneus (asi 1530–1584) belgický filozof, alchymista a bibliofil
- 21 John Major (1467–1550) škótsky filozof
- 22 Bohémia – latinský názov historického územia Českého kráľovstva
- 23 Neusohl – nemecký názov Banskej Bystrice
- 24 Phoebus – básnické meno boha Apollóna
- 25 Neptún – rímsky boh mora
- 26 Chronogram s vročením 1654:
**HIC TVA, SANCTA TRIAS, REQUIES SIT SANCTAQUE SEDES,
SEDIBVS EXQVE SACRIS SVSPIRIA SVSCIPE SACRA.**
- 27 Tatarský vpád do Svätého Jura 17. septembra 1663 o šiestej ráno
- 28 Flóra, rímska bohyňa kvetov a záhrad
- 29 Charisky, starogrécke bohyne pôvabu a krásy
- 30 Zefiros, grécky boh západného vetra
- 31 meissen – obľúbený, ručne maľovaný porcelán vyrábaný v mestečku Meissen
- 32 fleky alebo kúsky – menšie polia mimo mesta, ktoré boli súčasťou každého domu
- 33 hamrle (starodávny svätajurský výraz) – amarelky s drobnými kyselkavými plodmi
- 34 sokáš (starodávny svätajurský výraz) – obyčaj

VIOLA ALMÁSSY KOVÁČOVÁ (*1944, Svätý Jur)

Spisovateľka, prekladateľka a ochotníčka. Píše poviedky, miniromány, divadelné hry a vo väčšine zo svojich diel sa venuje tradíciám a nárečiu Svätého Jura. Je autorkou diela *Čas barchesu* (1990) o spolužití rôznych národností a náboženstiev medzi dvoma vojnami vo Svätom Jure. Knihu vydalo Slovenské národné múzeum. Súbor dvadsiatich deviatich poviedok proti nenávisti, rasizmu a intolerancii napísala autorka podľa skutočných osudov a udalostí a uverejnila ju pod názvom *Lamed vav* (1991–2007). Národopisná zbierka *Hadári* (1993) sa skladá z troch častí: Svätojurský ľud, Víno a vinohradníci, Svätojurská kuchyňa. V knihe *Svätojurský pamätníček* (1993) zasa autorka podáva krátky prehľad zaujímavostí z histórie a kratšie eseje o ľuďoch, ktorí sa významnejšie dotkli kultúrneho života mesta. Ako dramatička vytvorila v rokoch 2003–2014 päť celovečerných dramatisácií v svätojurskom nárečí pre ochotnícke *Divadlo na stoličkách: Večer s mŕtvolou, Večer s mátohami, Večer s kukuricou, Večer so zabíjačkou, Večer s prešovačkou*. Prekladá z ruštiny a v spolupráci so sestrou žijúcou v Nemecku tiež z nemčiny. Na preklade a prebásnení *Ódy na Svätý Jur* pracovala vyše sedem rokov.

ÚKLADY PREKLADU

Mnohí sa ma pýtajú, prečo som sa pustila do spracovania tohoto starého textu, tak sa nad tým zamýšľam. Pred pár rokmi sa mi dostala do rúk rozsiahla poéma o Svätom Jure, ktorú napísal Georg Peucker v latinskom a nemeckom jazyku v roku 1679. Autor sa narodil v Banskej Bystrici, dvanásť rokov žil vo Svätom Jure, potom dvadsať rokov v Nemecku a napokon sa vrátil do Banskej Bystrice, kde prežil zvyšok života. Jeho otec, David Peucker, je ohnivkom neprerušenej reťaze svätøjurských evanjelických kňazov, tu kázal, pracoval aj zomrel, matka a sestry žili v našom meste naďalej aj po otcovej smrti.

Óda napísaná v latinčine má 679 veršov, tento počet zvolil autor ako súvzťažnosť s rokom jej napísania, 1679.

V dobe, keď autori ešte nedostávali honorár, snažili sa získať odmenu podarovaním svojho diela majetnému mecénovi s obsiahlou dedikáciou. Tak aj Georg Peucker pred samotnou ódou spísal venovanie obdivu a chvály plné, „v hlbokkej pokore a nehynúcej úcte“. Chválospev je naozaj veľkolepý, má štyridsať veršov a od textu poémy je výrazne odlišený inou rytmickou schémou. Nemecká verzia Peuckerovej ódy nie je iba jednoduchým prekladom z latinčiny, je to samostatný opus s obdobným, ale nie celkom totožným textom s vlastnou literárnou hodnotou. Obe verzie boli doručené 2. mája 1680 na svätøjurský magistrát. Za odmenu poslala mestská rada Georgovi Peuckerovi pätnásť ríšskych zlatých. Táto suma sa odhaduje na dnešných 300 eur.

Šťastnou náhodou som získala z pobočky Štátneho archívu v Modre kópiu latinského aj nemeckého vydania Peuckerovej

poémy. Keď som držala v rukách podobu nemeckého originálu, na ktorý pred tristotridsiatimi rokmi pozeral jej autor, tak ma to zasiahlo, že ma posadla túžba preložiť verše do slovenčiny. Okrem tejto kópie som mala k dispozícii aj časť ódy vydanú v zborníku „Dejiny mesta a evanjelickej cirkvi a.v. slobodného kráľovského mesta Sct. Georgen“ z roku 1865, táto knižka čakala na vydanie 62 rokov, vyšla až v roku 1927. Nemecký text ódy bol síce prepísaný z fraktúry do latinky, ale miestami chybné, a nebol kompletný, chýbali dve titulné strany, 40 úvodných veršov venovania a 108 záverečných veršov, tieto časti som prepísala zo starodávnej fraktúry miestami takmer nečitateľnej. Práca bola náročnejšia ako som čakala, lebo sa ukázalo, že stará nemčina je miestami takmer nepreložiteľná.

Na doslovný preklad nemeckej pôvodiny som potrebovala ľudí perfektne ovládajúcich nemčinu, ktorí sa vo Svätom Jure narodili a žili, iba takíto prekladatelia si mohli s textom poradiť. Našla som ich veľmi blízko, bol to Štefan Kautz, švagor mojej matky a moja sestra Eva. Hotový doslovný preklad bolo treba textovo upraviť a previesť na básnický rytmus zhodný s originálom. Zvolila som systém nerýmovaných veršov v schéme štyri plus štyri dvojslabičné stopy. Išlo to dosť rýchlo, výsledok sa mi páčil, hneď som sa pochválila prekladateľke aj odborníčke na poéziu. Dostala som zdrvivú kritiku. Čo to, kde to, ako to? Kde je autorské metrum, kde sú rýmy? Prepracovať, prepísať, ihneď!

Bolo mi veľmi ľúto zahodiť hotovú prácu, nemala som chuť púšťať sa do všetkého odznova, našťastie som tu však mala ešte 148 nedotknutých veršov. Skúsila som ich spracovať už podľa uvedených pripomienok. Išlo to veľmi pomaly, ale predsa len išlo. Mala som obrovskú radosť, keď bola jedna strana hotová,

vlastne nebola, iba vznikla prvá verzia, potom nasledovala druhá, tretia a niekedy až šiesta. Po istom čase ležalo 148 veršov na papieri presne podľa Peuckerovho rytmu aj podľa jeho rýmov, v porovnaní s mojím nerýmovaným veršovaním skvelý výsledok. Lenže čo teraz s ostatným? Prerob aj toto, povedali odborníčky. Zlakla som sa a veru mala som sa čoho báť, pretože zrýmovať a ešte aj zmeniť rytmus 491 hotových veršov, bolo veľmi náročné a stále sa mi plietlo staré s novým. Na malej ukážke predkladám úklady tejto práce. Najprv začiatok poémy vo voľných nerýmovaných veršoch:

Jeden to a / druhý / ono // pokúša sa / sláviť chválou /
múdre svoje / uváženia // študovaným / brkom stvrdí./
Žiada sa mi / na ten spôsob // item sláviť / mesto moje /
Sanct Georgen / vďačným perom // že ma dobre / vychovalo./

Ušľachtilá Uhorská zem na dve časti rozdelená
jedna Dolnou nazývaná, druhá Hornou na rozdiel k nej,
ríše tejto na okrasu, v doline tu prelúbeznej,
sídlnosť je utešená.

Od Pressburgu tož' hlavného, korunného mesta zeme,
na dve míle vzdialenosti severo-východnej seče
leží sídlo od pradávna po zvyklosti venované
rytierovi Georgovi, ktorého aj meno nesie.
Na erbe a na pečati taktiež jeho zobrazenie
jakož' mužne v plnom cvale, hrdinsky a mocnou pästou
do drakovho pažeráka ostrú kopiju zabára.
Činom týmto oslobodil zem aj ľudí, tak sa spieva.

A tu je nová verzia podľa rytmickej schémy originálu, s presným osadením rýmov na miesta, kde ich kládol Georg Peucker.

Jeden onak, druhý tak / vo veľkom sa slávou hrdí
múdre svoje úvahy / študovaným brkom stvrdí.
Žiada sa mi na ten spôsob / item opriať pochvalou
Sanct Georgen vďačným perom / že ma dobre chovalo.
Uhorská zem šľachetná / rozdelená na dve časti
jedna Dolnou nazvaná / druhá Hornou časťou vlasti.
V doline tu prelúbeznej / obrázku sa podobá
naše mesto utešené / ríše krásna ozdoba.
Od Presburgu hlavného / korunného mesta zeme
severovýchodná seč / keď dve míle kráčať chceme
leží sídlo venované / po pradávnej zvyklosti
rytierovi Georgovi / tým si jeho meno ctí.
Na pečati, na erbe / jeho obraz tiež sa blýska
ako mužne cválajúc / hrdinsky a celkom zblízka
do drakovho pažeráka / vráža ostrú kopiju
zem aj ľudí oslobodil / takto o ňom spievajú.

Na otázku, prečo som ponechala nemecký názov nášho mesta a nepísala som Svätý Jur, mám jedinú odpoveď: v 17. storočí boli platné latinské a nemecké názvy miest, až neskôr nastúpil do listín a literatúry názov Svätý Jur. Pamätám si, že keď som bola ešte dieťa, starí ľudia stále volali naše mesto Sanct Georg a Bratislavu Prešpurek, preto aj ja používam tieto historické názvy.

Georg Peucker spojil svojím životom a dielom malý Svätý Jur s európsky známym Wittenbergom a v celom Uhorsku známou Banskou Bystricou. A my všetci, ktorí sme sa na jeho preklade podieľali, sme ho spojenými silami vyviedli po tristotridsiatic rokoch zo zabudnutia. Držím v rukách nadšený chválospev a už viem, prečo som prekladala túto ódu, nech sa píše o Svätom Jure, o jeho kráse a dávnej sláve, nech sa spomínajú jeho zlaté časy

a nech vystúpia na svetlo jeho zabudnuté osobnosti, ktoré si nezaslúžia zabudnutie.

Viola Almásy Kováčová

Literatúra a pramene

- DUBOVSKÝ, Ján Milan: Poéma o Jure pri Bratislave z roku 1679. In: Jur pri Bratislave 775 rokov. Vydala Rada Miestneho národného výboru, 1984. s. 12.
- GRÓSZ, Alexander: Geschichte der Stadt und der evangelischen Kirchengemeinde A.C. der königl. Freistadt Sct. Georgen. Nach archival. Quellen bearbeitet von Alexander Grósz Lehrer und Organist der evang. Gemeinde. 1865. (Dejiny mesta a evanjelickej cirkvi a.v. slobodného kráľovského mesta Sct. Georgen. Podľa archívnych prameňov spracoval Alexander Grosz učiteľ a organista evanjelickej cirkvi. 1865.) Knižku vydala Svätøjurská evanjelická obec pod redakciou cirkevného inšpektora Dr. Ernesta Hückla v roku 1927. s. 189–203
- JANOTA, Miroslav – LINHART, Karel: Řemesla našich předků. Praha: Nakladatelství Svoboda. 1987. s. 190.
- TURCSÁNY a kol.: Svätý Jur 1209–2009 Dejiny písané vínom. Vydalo mesto Svätý Jur, 2009.

16 Duco str 16.doc
22. 5. 2013; 20:20

Verzia 1

Peucker 16

233 → 3/4

Hoci zámok pustý je predsa je tu zaznamenané

Hoci zámok opustený, predsa je zaznamenané
(predsa ľudská pamäť chová drží, predsa ľudia pamätajú,
predsa pamäť uchováva zachováva)

že nazlostení nepriateľ kresťanstva mesto takmer rozdrvil
ako mesto donivočil nepriateľ kresťanstva zlostný.

234 → 4/3

svojím chytaním, vraždením, pálením a ktorý rýchlym útokom

Chytil, vraždil, páliť všetko / iba rýchly útek spasil

slobodu a život si zachovať tu našli (na hrade).

slobodu a život ľudí, lebo zachovu tu naši

235 → 3/4

Bolo to veľmi bezpečné isté miesto. Keď nepriateľ prišiel behom
na bezpečnom hradnom mieste. Keď nepriateľ prišiel behom

Tu na misle bezpečnom, / keď nepriateľ prišiel behom

so svojím hrozným škrekom (s neľudským a hrozným revom)
a na neho spustil oheň (paľbu)

s neľudským a hrozným revom, spráchol naňho oheň paľby

236 → 4/3

z vysokých múrov, ustúpil späť ihneď

z výšin múrov. Ustúpil hneď, nedokázal uniesť pohľad

ktorý (lebo) vôbec nechcel znášať pohľad na ústie pušiek (paľnej zbroje)!

237 → 3/4

Tu (ustrasení) uláčani ľudia niekoľko týždňov zostali (veľa nediel prestáli)

Ustrasení biedni ľudia trávili tu veľa nediel

a v žalostnom stave svoj ťažký čas strávili (trávili)

žalostný stav, ťažké časy, prestáli tu zbedovaní.

v biednom stave dlhý čas / v duraci dvojt' abo myjt',
šaršed' doba, budny stav /

predstaviť
přava
drží

slova
přelom

235

Tu na misle bezpečnom
keď sa poham prišiel behom
so škrekotom neľudským
spráchol paľba dole behom

prípad hrad

236

z výšin múrov na odvahu
ústiel, neu doľahol pohľad,
nač nečel paľby, revom?
odstúpil na paľby pušiek.

zaviazali

nešťastníci zostali
mnoho nediel v tejto slavnosti
v biednom stave dlhý čas
v duraci škryti abo myjt'

Hoci zámok spustnutý / ľudská pamäť predsa chová
ako mesto zdrvila / zbojcu vlna prívalová
 chytal, vraždil, pálil všetko / len útek na pustý hrad
 slobodu a život spasil / pred násilím hrôzovlád
tu na mieste bezpečnom / keď sa pohan prihnal behom
so škrekotom neľudským / spráchol oheň dole brehom
 z výšin múrov na odvetu, / ušiel, veru dostal strach
 zoči voči palnej zbroje / odohnal ho pušný prach.
Nešťastníci trpeli / mnoho nediel v tmavej skrýši
v biednom stave dlhý čas / v dierach skrytí ako myši
 pod pivnicou zaklenbenou / plnou vody kalužnej
 by sa vyhli nájazdníkom / chránili sa ohňom v nej
proti chladu jesene / studeným a hustým dažďom
jak sa dalo najlepšie / nocou i v povetrí každom
 zo spálených trosiek domov / brali mäso, víno, chlieb
 potajomky odnášali / čo im prišlo zapotrieb.
Kolo zámku do diali / niekoľko míľ lesy rastú
v nich do výšky, do šírky / stromovinu tvoria hustú
 hrubé kmene dubov, bukov / súce k stavbe na domec
 v zime zasa na kúrenie / keď rozpália teplú pec.
Naspäť trielim chodníkom / cez dolinu vlahú chládzkom
úžľabinou malebnou / vpravo potok zurčí sladko
 hlboký je / prudko tečie / kým nenájde mestský múr
 tu šumiaci bystrý potok / zo studne sa vyrinul

Oda preklad Duco / 23 Eva str 23 vers 319-333.doc
9.7.2013, 1400

Verzia 1 - Eva

Peucker str. 23

319 - 3/4

a) Will ich auch aus seinen Brief kürzlich dieses hier anführen:

Cheem tiez z jeho listu v kratkosti prebrat

Vo svojom liste / v jeho liste nasledovne pise

z jeho listu v kratkosti nasledovne pise *spáruv*

prejprávanie - listu spáruv

b) Dass sich da ein solcher Brunn, vor gar kurzer Zeit lies spüren

ze jednu taku studnu tu pred casom nasli / objavili

vraj sa nás šiel nasledovne / objavili listu studnu pohrani,

320 - 4/3

a) Unten an dem Weingebürge, wo man nach Pressburg sich lenkt,

dolu pod vinohradmi smerom na Pressburg / do Prespurku

dolu konca vinohradov / smerom k mestu Pressburg

↳ medzi Prostreb smere

320 a

dolu konca vinohradov smerom k mestu Pressburgskej na Pressburku

Stranu Pressburgskú

Stranic 8 Strane Pressburgskej

b) Dessen frisch gesunde Quelle, solches heilsams Wasser schenkt,

jej svezi zdravý pramen (taku) liecivu vodu dava / ma,

321 - 3/4

a) Sie führt Schwefel und Alaun, dienet wieder böse Füsse

v nej je (sa nachadza sira a kamenec / co (to) sluzi proti zlým noham

v nej je sira a kamenec / bolestiam zleho stary

320 b

svizi zdravý pramen / tam vyprávanie vody, ktorú dajú a nej

b) Wieder Fieber treibt den Sand, wieder andre Leibes Flüsse,

vyhna horucku a piesok / zbavuje horucky a piesku / a brucho zlych stia

vyhna, horucku vyhna / brucho zbavuje zlych stia

gledat siru, kamenec

Sevici mely boli zbari

pusok, horucka (infarkt) zleho prave

322 - 4/3

Wieder blöde dunkle Augen. Viel von ferne reisen zu

Je proti zakalenyim ociam

Je na zakalene oci (lieci zakalene oci). / Mnohi zdialky prichadzaju (pricestuju)

lieci zakalene oci / Mnohi prichadzaju z daleka sem obracaju

b) Die von ihren Leibs Gebrechen suchen eine sichre Ruh,

hladajuc pomoc, zmiernenie, ulavu od telesneho urpenia (neduhov)

hladajuc pomoc / zmiernenie / ulavu od telesneho urpenia

323 - 3/4

a) Man trinkt sie, man braucht sie auch zugerichtet drinn zu baden

Pije sa (piju ju), tiez v potrebne upravenej sa kupu alebo sa v upravenej kupu

Tyto voda moze piť / Jednu vodu zo sa si daju

b) Und wird häufig weggejagt, da sie leiden bösen Schaden,

a často ju odnasaju, často na nu chodia, si pre nu chodia, lebo skodi neduhom (lebo je proti zlym neduhom, je na zle neduhov)

od pravica odnasaju / často vodu odnasaju / často vyhna neduhov / alebo lieci

z jeho listu v krátkosti / nasledovnú dávam správu
vraj tiež u nás nedávno / objavili studňu zdravú
dole konča vinohradov / smerom k strane presburgskej
tam vyvrel a všetko lieči / prameň, ktorý tečie z nej
plný síry, kamenca / ťažké nohy bôľu zbaví
piesok, horkosť ženie preč / z brucha vyháňa zlé šťavy
lieči zakalené oči / zďaleka sem občania
prichádzajú hľadať pomoc / úľavu od trápenia
pijú ten mok zázračný / ba aj kúpu sa v ňom mnohí
domov vodu odnášajú / lebo súca na neduhy
preto často treba čakať / kým pritečie k dostatku
Bože, zachovaj nám ten dar / dlho dlho k úžitku.

**Prizríme sa ďalej / čo nám zas
zúrodňuje pôdu / v každý čas**

Ak už nemám ničoho / čo zaslúži vychýrenie
zostáva mi napokon / uctiť mesto pochválené
keď možnosť a príležitosť / popýšiť sa pravdivo
jeho známu úrodnosťou / povestnou až s údivom.

Síce popri meste nieto / mnoho polí siatych zrnom
iba lesy, vinice / v objatí ho držia plnom.

Však na dolnom konci mesta / možno veľké polia nájst
do diaľky sa rozširujú / pôdu majú ako masť
vláčnu, k sejbe potrebnú / kľže po nej pluh i brány
avšak lepšie urobí / kto ju šatí travinami
pre dobytok na pasienky / lebo treba jeho hnoje
vinohradom na výživu / réva si ich s chuťou poje.

Čo chýba na obilí / to nahradia menšie fleky³²
na nich zrno každý rok / zreje ako opreteky
doširoka doďaleka / všade plný tučný klas
odmenou je za robotu / božie oko žehná nás.

Dom v ktorom žil Georg Peucker na Bratislavskej ulici

ÚTRAPY ŽIVOTOPISU

GEORG PEUCKER

***okolo 1650, Banská Bystrica**

† okolo 1710, Banská Bystrica

Tézy a hypotézy

Snažila som sa napísať životopis básnika, ktorý žil v 17. storočí a zanechal po sebe nevelké, ale zato pôsobivé básnické dielo. Jednotlivé opusy sú uložené v historických kláštoroch, knižniciach, múzeách ako Széchényiho národná knižnica v Budapešti, Škótsky (benediktínsky) kláštor vo Viedni založený v roku 1155, Bibliotheca Regia Berolinensis dnes súčasť Nemeckej národnej knižnice.

Medzi riadkami sa dá mnohé vyčítať o citovom živote autora, ale kde nájsť fakty? Iba kde tu možno objaviť krátku zmienku v encyklopédiách, almanachoch, evanjelických seniorátoch. Dáta sa preberajú z jedného zborníka do druhého, často sa opakujú a niekedy si protirečia. Nové poznatky treba hľadať trpezlivo aj v súvisiacich heslách, kde sa občas vynorí prekvapivá novota. Okrem publikácií, ktoré vyšli príležitostne vo Svätom Jure a spomínajú Georga Peuckera, alebo sa dotýkajú jeho doby, získala som cennú rešerš z Literárneho a hudobného múzea pri Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici.

Nechcela som iba chronologicky zoradiť suché fakty, žiadalo sa mi opísať živého človeka s radosťami aj smútkami, s jeho nádejami aj sklamaniami, takže je to životopis napoly korektný

a napoly hypotetický. Je to Georg Peucker videný mojimi očami, žijúci v mojom Svätom Jure, kde sú tie isté kostoly, kúrie, hradby ako dnes, iba o 350 rokov mladšie, a básnik optimisticky hladiaci do budúcnosti sa dychtivo ženie v ústrety vrtošivému osudu.

1650–1652 • Z Bystrice do Jura

Georg Peucker (tiež Georgius Peucker, Peücker, Peüker) sa narodil v Banskej Bystrici (vtedy Neusohl v Uhorsku) pravdepodobne v roku 1650, presný dátum narodenia nie je známy. Vo Svätom Jure sa ocitol, keď mal jeden rok, ale ešte sa musíme vrátiť hlbšie do minulosti k jeho rodičom.

V prvej polovici 17. storočia evanjelická pospolitosť vo Svätom Jure mala troch kňazov: nemeckého prvého, nemeckého druhého a jedného slovenského. Táto kvóta musela byť naplnená. V roku 1648 náhle zomrel vo veku 37 rokov prvý kazateľ Johann Henrich Blendinger, na jeho miesto postúpil nemecký druhý kňaz Kristof Stephani, a na Stephaniho miesto sa hľadala náhrada. Vdova Blendingerová odporučila cirkevnej synode do pozornosti svojho brata Davida Peuckera, v tom čase učiteľa a kazateľa v Banskej Bystrici. Slovo sa stalo skutkom, David Peucker bol v roku 1651 povolaný do Svätého Jura ako druhý nemecký duchovný. Prišiel najprv sám, aby pripravil všetko potrebné pre usadenie veľkej rodiny, manželka sa s deťmi presídlila na mužove nové pôsobisko o rok neskôr. Dietok bolo štvoro, dcéry Médi a Lili, synovia David a Georg.

1652–1662 • Malý Juro v Jure

Slobodné kráľovské mesto sa chovalo kráľovsky k svojim obyvateľom. Vínogradníctvo prekvitalo a prinášalo mešťanom spokojnosť i dostatok. V každom dome bol veľký dvor a nekonečná

záhrada, hlboká pivnica a vysoká povala, maštale, krmlíky, kur-
níky, šopy, komory a ďalšie tajomné priestory. Na deti sa rýchlo
prilepila okrem rodnej nemčiny aj svätajurská slovenčina. Miestni
chlapci na nich volali po svojom: Davo, Juro! A oni zasa na nich:
Vincó, Bono, Vendel! A naučili sa, čo je prešovna, húra, mangl,
čo sú súdky, kantnáre, cvingire, čo sú putne, trávnyčky, lovichy,
skrátka všetko, čo ich obklopovalo. Naháňali sa po ulici, člapka-
li vo veľkom potoku, niekedy vybehli na Neštych až k pustému
zámku, v zime zasa zbehli na lad do Šúru. V nedelu pekne vyob-
liekani vchádzali s mamou do nového evanjelického chrámu. Mys-
tická atmosféra, zdobný oltár, nový organ, miesto v prednej lavici
a otec vystupujúci na kazateľnicu, aby hlásal božie slovo, to všetko
ich naplňalo nadšením a pýchou. Po službách božích opadlo ná-
boženské vytrženie a chlapci pre skrátenie času sledovali zábavu
dospelých ako zhadzujú kolky, alebo strieľajú na strelnici. Nedele
boli úžasné.

Úžasná bola aj škola, tam Georg objavil nový nepoznaný svet,
ktorý ho sprevádzal po celý život – svet poézie. Rektor gymnázia
Daniel Klesch, uznávaný básnik a mimoriadne vzdelaný učiteľ,
miloval antické grécke aj rímske básnictvo. Ujal sa talentovaného
žiaka ako majster nevybrúseného diamantu. Rytmické deklamácie
latinčiny a gréčtiny chlapca uchvátili, chcel sa to naučiť ihneď.
Deklamovať aj písať.

Keď je život najkrajší, treba čakať zvrat. Krátko po smrti pr-
vého evanjelického farára Kristofa Stephaniho, náhle zomrel
v septembri 1661 pomerne mladý David Peucker, iba po desať-
ročnom pôsobení vo funkcii kazateľa, akoby kopíroval nešťastný
osud svojho švagra Blendingera. Náhrada sa rýchlo našla, do fun-
kcie prvého nemeckého evanjelického farára bol inštalovaný ma-
gister Daniel Klesch.

1662–1681 • Jeho univerzity

Dvanásťročnému Georgovi svätajurské školy nedokázali poskytnúť ďalšie vzdelanie a univerzitné štúdium pre syna kazateľa bolo nevyhnutné. V 17. storočí považovali dvanásťročného chlapca za mladého muža, ktorý sa musí vedieť o seba postarať. Georg vykročil do sveta s naívnou odvahou, tak ako čítame v rozprávkach, keď sa statočný šuhaj vydáva hľadať šťastie. Tu sa niekoľko rokov jeho životopisu stráca, ale vynára sa kúsok životnej cesty brata Davida. Ten započal svoju kariéru v roku 1667 ako učiteľ evanjelickej školy v Levoči, lenže povinnosť dosiahnuť vyššie vzdelanie nepopustila, rok 1671 ho už zastihol ako riadneho študenta teológie na univerzite vo Wittenbergu.

A čo náš Georgius? Jeho štúdium krásnych umení a filozofie bolo naozaj dôkladné, v priebehu pätnástich rokov prešiel tromi známymi univerzitami:

- **1670** (možno skôr alebo neskôr) – začiatok akademických štúdií v Lipsku.
- **18. septembra 1673** – zápis na slávnú Alma Mater vo Wittenbergu, kde zotrval osem rokov.
- **1681** – zápis do zimného semestra na univerzite v Jene.
- **1685** – vzdelanie dokončil.

Počas štúdií stretol veľa rodákov a priateľov, všade natrafil na pomocnú ruku. Isté je, že občas poslal správu rodine, tak isto aj on dostával zvesti z domova. Bol v písomnom aj osobnom styku so svojím učiteľom Danielom Kleschom, ktorý sa tiež vrátil do Nemecka na štúdiá a v roku 1674 dosiahol titul doktora teológie na univerzite v Lipsku. Bývalý učiteľ nabádal bývalého žiaka k básnickej tvorbe,

podrobne mu líčil tatársky vpád v roku 1663, túto hrôzu Georgova matka a sestry na šťastie prežili, byt magistra Klescha bol však vyrabovaný a on sám sa zachránil útekou. Spomenul aj objavenie liečivého prameňa vo Svätom Jure v roku 1670, pripomínal nádejnému poetovi všetky krásy a zaujímavosti vinohradníckeho mesta, ktoré by bolo hodno opísať, nový kostol, radnicu, mestské opevnenie, aj zamračených majstrov sklárov tvoriacich v ohni krehkú krásu. Zasiel mládencovi do duše semienko pre vyklíčenie ódy.

Starobyľý Wittenberg, kolíska reformácie, bol kultúrnym a umeleckým centrom krajiny. Duch Martina Luthera ovládol služby božie, univerzitu, život celého mesta a hlboko zasiahol aj Peuckera. Zámocký kostol Všetich svätých ho vzrušoval a inšpiroval, ved' práve tu odpočíval slávny reformátor pod úchvatným obrazom Albrechta Dürera „Klaňanie troch kráľov“. Bol šťastný, cítil prekypujúcu silu invencie žiadajúcu vytvoriť vlastné dielo. Georg Peucker dozrel v básnika.

1674–1684 • Básnik

Z Peuckerovho básnického diela sa zachovalo osem spevov, päť z nich vyšlo tlačou priamo v univerzitnej tlačiarni vo Wittenbergu a dva v Jene. Je to poézia svetského charakteru (žalospevy, chválospevy, vďakospevy), poznať z nej, čo sa autora dotýkalo, čo ho zaujímalo, komu bol zaviazaný, ktoré spomienky mu boli cenné, aký vzácny bol pre neho Svätý Jur. Všetky básne sú v latinškom jazyku, avšak svätajurskú ódu prebásnil aj do nemčiny. Pre zaujímavosť uvádzam ich názvy v približnom preklade:

Predná cirkev v Uhorsku bolestivo prenasledovaná narieka nad svojím osudom prosiac o Božie zmilovanie
1674 vydané vo Wittenbergu

*Potlesk bohýň pre pána administrátora reverenda Mathiasa Langa
ochrancu literátov*
1677 Wittenberg

*Oddaným a skvelým priateľom, mladíkom počestným a umným,
pánu Johannovi Georgovi Weixlerovi a pánu Johannovi Majerovi,
úprimne blahoželať, považuje si za povinnosť nehynúci priateľ
Georgius Peücker*
1677 Wittenberg

*Dolnouhorské slobodné kráľovské mesto Sancto Georgium, v jedno-
duchom básnickom štýle, na slávnej Univerzite vo Wittenbergu spí-
sal Georgius Peücker*
1679 Wittenberg (v latinskom jazyku)

*Kráľovské slobodné mesto Sanct Georgen v Dolnom Uhorsku, pros-
tými veršami na veľhlasnej Univerzite vo Wittenbergu spísal Georg
Peucker z Banskej Bystrice v Uhorsku, svetských vied a svätého pís-
ma horlivec*
1679 Wittenberg (v nemeckom jazyku)

Latinská verzia má rozsah 679 veršov. Pre mešťanov Svätého Jura vytvoril autor nemeckú verziu a tá bola doručená 2. mája 1680 na svätøjurský magistrát. Za odmenu poslala mestská rada básnikovi honorár a zároveň podporu na štúdiá „za tlačou vydanú báseň“ v sume pätnásť ríšskych zlatých. Táto suma sa odhaduje na dnešných 300 eur.

*Nárek a spása Uhorska, Trojjediný Boh prísne a spravodlivo
trestajúci, ale aj láskavo zľutovaný obzvlášť pri zúrivej morovej ska-
ze, keď ju zahnal od kvitnúceho Uhorského kráľovstva*
1681 Jena

Žalospev nad smrťou košického pastora Sartoria
1684 Jena

Aplauz
Uvítacia báseň v zbierke Matthiasa Rathgeba, rukopis uložený
v Škótskom kláštore vo Viedni.
1684 Jena

1685–1689 • Rektor gymnázia

Banskobystrická evanjelická cirkev podporovala Georga na štúdiách v Jene počas posledných dvoch rokov celkovou sumou 146 zlatých, a na záver mu ponúkla miesto rektora gymnázia. Zapáčila sa mu vidina takejto kariéry. Neusohl¹, centrum uhorského protestantstva, bohaté mesto sediace na zlate, striebre a medi, mesto, ktoré sa nebálo ani Maďarov, ani Turkov, ba ani Svätej stolice. Nevedel, že utláčaná reformovaná cirkev už tri roky márne hľadá rektora pre svoje gymnázium, že situácia sa veľmi nepriaznivo zmenila a s ňou aj jeho budúci osud.

13. júla 1685 s optimizmom a veľkým očakávaním prišiel do Banskej Bystrice. Ešte ho nečakali, nemali pre neho nič pripravené, treba vyčkať zopár dní. Na šťastie sa mohol ubytovať u svojho príbuzného Mateja Stürtzera a tu sedemnásť týždňov pokojne čakať na nový byt.

1 Neusohl (nem.) Banská Bystrica

7. augusta 1685 bol slávnostne uvedený do funkcie rektora, okrem toho musel prebrať aj funkciu prorektora a učiteľa, za to všetko obdržal od cirkvi plat a rekordácie². Celý príjem Georga Peuckera tvorilo 187 uhorských zlatých a 20 denárov pevnej mzdy, k tomu polovica zbierky na učiteľov z Turčianskeho Svätého Martina a celá rekordácia zo Svätého Ďura; ako vidíme, náš Svätý Jur nebol a nie je jediný na Slovensku, je nás tu viac. Ale osud mu prial, popredný mešťan Ján Michal Höfflinger si považoval za česť, že vážený pán rektor súhlasí súkromne vyučovať jeho dietky, a za to si mu dovolil ponúknuť byt, stravu a iné náležitosti. Život bol naozaj úžasný, a práve vtedy, keď je najkrajší, blíži sa zvrat.

1688 bol zlým rokom, reformovaná cirkev nielenže stratila svoje výsadné postavenie, ale bola aj tvrdo zatlačovaná katolíckymi jezuitmi. Tí síce museli za Tökölyho povstania v roku 1678 utiecť z Banskej Bystrice, ale už v ten istý rok sa vrátili, znovu však museli utekať v roku 1682 a znovu sa vrátili. Lenže komu kráľ, tomu všetci svätí, a kráľ jezuitom. Zašli časy protestantskej slávy, preč boli kostoly, preč školy, prišla bieda. Ťažká doba citeľne dopadla aj na Georga Peuckera. Evanjelická škola bola vypovedaná do predmestia, a od júna 1688 láskavosťou pána Höfflingera prijatá do dvoch miestností jeho domu. Neboli tam ani dlážky, ani okná, ba ani pec. Napokon tam musel bývať aj sám pán rektor, následkom čoho ťažko ochorel, upadol do horúčky a div, že životom nezaplátil. Menší žiaci sa tri mesiace učili v Lovčáňovskej otvorenej stodole a nové miesto pre školu ešte stále nebolo vyárendované. Mestská pokladnica, ktorá dostala na starosti rektorov plat, prestala platiť a do roku 1689 narástla dlžoba na 110 zlatých aj 20

2 Rekordácia – zbierka na učiteľov tvoriaca dôležitú časť ich mzdy, suma pohyblivá a nespoľahlivá

denárov. Peuckerov stav bol žalostný, žiadal cirkev o dodanie konrektora³, aby ho mal kto zastupovať, ale na to nebolo peňazí, lebo evanjelická cirkev musela predovšetkým stavať modlitebňu, faru a školu a to, na svoju pohanu, za múrmi mesta. Žaloval sa na nedbalosť o školu, rozhorčene písal, že „mnohí mešťania o všetko iné viac sa starajú a poriadnejšie platia svojich sluhov, hajdúchov a pastierov ako učiteľov.“ Nezískal nič, iba nepriateľov. Nikoho nepresvedčil. Nenaklonil na svoju stranu ani synodný výbor, ani mestskú radu. Ved' akoby si niekto mohol nakloniť dlžníka, keď mu pripomína podlžnosť, práve naopak, tvrdili o ňom, že je nevďačný a neprispôsobivý.

28. apríla 1689 zdrvený Peucker „dlhým prípisom zadakoval z úradu, čo cirkev v známosť vzala.“ Zostal sám, chorý a bez peňazí, ubíjala ho opustenosť a bezútešnosť, všetky sily minul v márnom boji.

1710–1725 • Peucker a Bel

Jedenásť rokov po Peuckerovi sa stal rektorom gymnázia Matej Bel, budúca „Veľká ozdoba Uhorska“. Pri preberaní školského archívu sa mu dostala do rúk citu plná poéma o Svätom Jure. Vrúcny chválospev vsadený do precíznej rytmickej schémy, oblažil dušu nového rektora a naplnil ju inšpiráciou. Zatúžil spoznať ten raj na zemi, plný vína a radosti, chcel sa stretnúť s autorom a vylíčiť mu svoje nadšenie. Ale už bolo neskoro. Georg Peucker zomrel zabudnutý a nedocenený, i keď z neskorších zápisov sa dozvedáme slová chvály, ktoré mu žiaľ nikto nepovedal: „Bol to učbár výtečný, pod jeho vedením prišla škola zase do dobrého chýru a chodili do nej aj mnohí prespolní.“ Nezachoval sa ani dátum jeho smrti.

3 Konrektor – zástupca rektora gymnázia

Matej Bel, význačný vedec a pisateľ, nebol znalcom vína ani jeho milovníkom, napriek tomu v roku 1725 zverejnil zasvätený spis o víne, vytvorený s umeleckým zápalom, mocnou inšpiráciou aj so skutočnou odbornosťou: *De vino Sanctgeorgensi – O svätorejurskom víne*.

2015

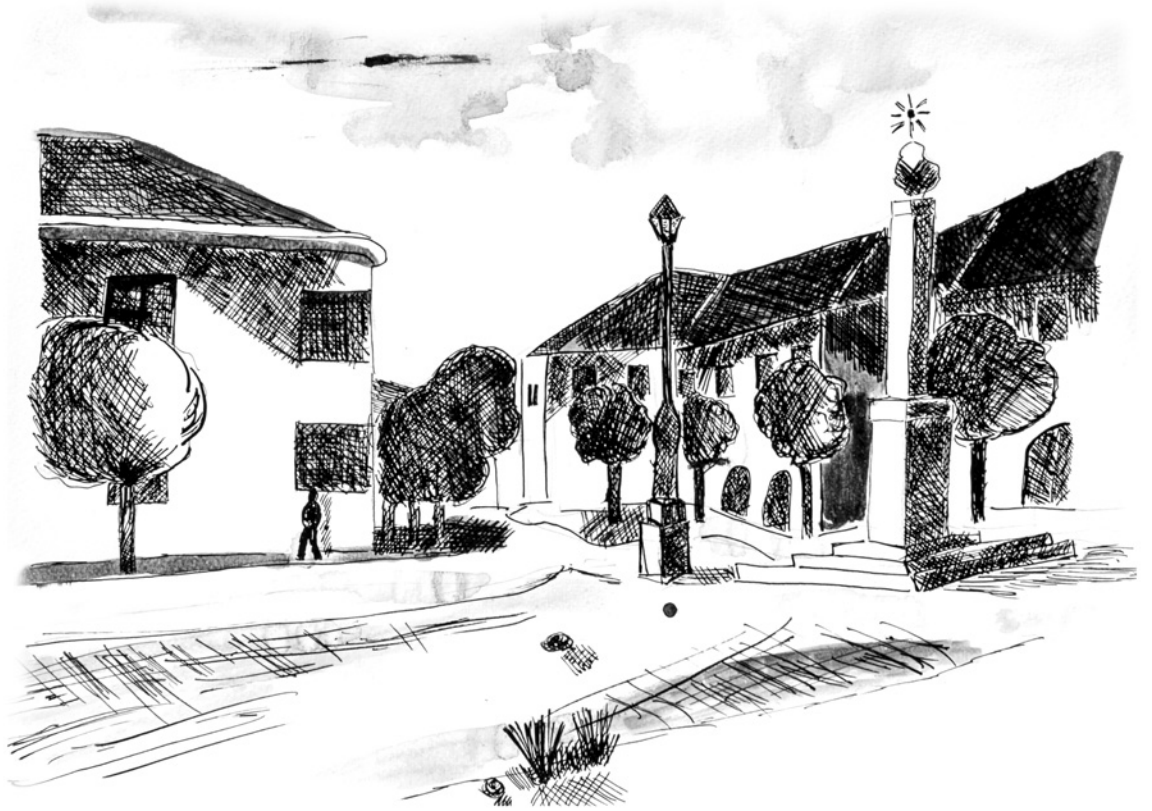
Po troch storočiach posielam Múzam niekam do štvrtého rozmeru parafrázu Peuckerových veršov, aby ho vyviedli zo zabudnutia a prijali medzi slávnych:

Ja týmto traktátom / z Večnosti šedivej
básnika vyvádzam, / hej, Múza, slávu lej
za skvelý chválospev / bohato na Peuckera,
učené umenie / to nikdy nezomiera.

Viola Almássy Kováčová
Svätý Jur, 2015

Literatúra a pramene

- BEL, Matej: *O svätorejurskom víne*. Bratislava: Vydavateľstvo Obzor, 1984. s. 35–58.
- DUBOVSKÝ, Ján Milan: *Poéma o Jure pri Bratislave z roku 1679*. In: *Jur pri Bratislave 775 rokov. Jur pri Bratislave: Vydala Rada Miestneho národného výboru*, 1984. s. 10–18.
- KLIMOVÁ, Anna: *Kto bol kto v histórii Banskej Bystrice 1255–2000*. Banská Bystrica: Štátna vedecká knižnica, 2002. ISBN 80-85169-62-2. s. 151.
- SLÁVIK, Ján: *Dejiny zvolenského evanjelického a. v. bratstva a seniorátu*. Banská Štiavnica: *Vdova a syn Augusta Joergesa*, 1921. s. 224, 247–248, 291–292.
- SZINNYEI, József: *Magyar írók és munkái. Magyar Tudományos Akadémia: Budapest, 1890–1909*.
- ZÚBEK, Ľudo: *Doktor Jesenius*. Bratislava: Slovenské nakladateľstvo detskej literatúry, 1956. s. 156.

POPIS MESTA SANCT GEORGEN V DOLNOM UHORSKU V ROKU 1785

Zo záznamov spísal v roku 1829 Andreas Schüller

Mesto Sanct Georgen¹ leží v Prešporskej župe, v príjemnom a zdravom údolí pod pohorím porasteným viničom. Od Prešporuku je vzdialené na tri hodiny cesty a od Bösingu na jednu hodinu. Na jeho starobylosť možno usudzovať podľa toho, že tu bol už za kráľa Bela IV. (vládol v rokoch 1235 až 1270) a patrí k tým, ktoré zničil Otakar Český.

Mestá Sanct Georgen, Bösing, Biebersburg a Hungarisch-Altenburg² mali spoločného pána, ako spomína v „Zázname o grófovej púti“ ten, ktorý sa za pána týchto miest považoval. Treba poznamenať, že držitelia miest Sanct Georgen a Bösing boli medzi prvými, ktorí v Uhorsku vlastnili grófsky titul, i keď táto hodnosť existovala už pred tým, ale s celkom iným významom.

Kráľ Rudolf (vláda v rokoch 1576 až 1608) a kráľ Matiš Druhý (1608 až 1619) významne prispeli k rozvoju mesta. Za vlády Matiša Druhého si mesto vybudovalo ohradenie kamenným múrom, čo malo vplyv na zvýšenie počtu obyvateľov a prekvitanie majetkov, ale taktiež pritiahlo množstvo nemajetných ľudí. Okolie začalo mesto nazývať „Zlatá jama“. Podľa Belovho svedectva v jeho popise zeme, mesto predčilo počtom šľachticov Prešporok. Kvôli prosperujúcemu vinohradníctvu sa sem pristahovalo veľa majetných rodín z Rakúska a zo Štajerska, a zastávali tu aj úrady

1 Sanct Georgen (nem.) Svätý Jur

2 Bösing, Biebersburg, Hungarisch-Altenburg (nem.) Pezinok, Červený Kameň, Uhorský Starhrad

v magistráte. V čerstvých pamätiach sa zachovali mená nasledovných rodín: Mednianski, Ketskés, Armbruster, Gillich, Köller, Malik, Petanad, Schütz, Szegner, Tuczenhaler.

V roku 1647 bolo mesto povýšené na Kráľovské slobodné mesto. V tomto čase už bolo dobre vybudované, prosperujúce a chránené múrom. Vojny a požiare však spôsobili úpadok. Najviac ho spustošil tatársky vpád v roku 1663. Všetko bolo zničené, vyrabované a odvečené do zajatia. Ženy boli zhanobené, a nebola ušetrená ani posvätnosť panských hrobiek, ako dosvedčuje poškodená grófska krypta vo farskom kostole. V roku 1704 mesto dostalo posledný úder od Rákocziovcov. Pezinská ulica celkom vyhorela, ruiny v predmestí pred Prostrednou bránou sú toho smutnou pamiatkou. V roku 1728 vypukol opäť osudný požiar.

Mesto má štyri brány: Prešporskú, Prostrednú, Hornú a Horskú. Okrem nich štyri osobitné vchody pre chodcov. Päť hlavných ulíc sa menuje: Kostolná, Prostredná, Prešporská, Pezinská a Nová.

Kostoly boli budované postupne. Prvý bol farský kostol Svätého Juraja, stará, mohutná gotická stavba, renovovaná v minulom storočí. Stojí na Neštychu mimo Hornej brány, na kopci čnejúcim sa nad mestom. Nachádzajú sa v ňom dva pomníky grófov von Sanct Georgen und Bösing³, jeden z roku 1476, druhý z roku 1550. Na pomníku stojí: Caspar von Szered, gróf von Sanct Georgen. V kostole sú taktiež rôzne staré obrazy.

Ďalší je kostol na námestí v strede mesta. Tento si vybudovali evanjelici v rokoch 1651 až 1654. Je tu nápis v latinčine s rokom dokončenia kostola: Hic tua Sancta Trías requicit, Santi-que Sedes, sedibusque exqua sacris suspiria suscipe sacra. Nápis v preklade znie: Ty, ktorý si bytosťou jediný, ale vo svätej trojici

3 von Sanct Georgen und Bösing (nem.) zo Svätého Jura a Pezinka

trojosobný, žiadajúci si tu svoje sídlo a pokoj nájsť a v blaženosti prebývať, prijmi milosrdne sväté vzdychy vo viere vysielané z tohto miesta biedy.

Hneď pri kostole je mestská veža s bicími hodinami, vybavená trojnásobným harmonickým zvonením. Z tohto majú zisk piaristi. Kostol a veža boli ohradené múrom, a na tomto uzavretom priestore sa nachádzal cintorín pre miestnu honoráciu. Kostol bol odovzdaný piaristom 27. februára 1674. Otcovia piaristi nechali vybudovať svoje kolégium asi zo šiestich okolostojacich domov.

Piaristi poskytli mestu pôžičku vo výške 40 tisíc guldenov, tá bola len z polovice vyčerpaná. Mesto sa zbavovalo tohto dlhu po častiach a celý ho vyrovnalo 6. júla 1785 poslednou sumou 2000 guldenov.

Od roku 1674 si evanjelici udržiavali modlitebňu v Modre. Až roku v 1782 pod vládou dobrotivého žezla cisára Jozefa II. dostali povolenie vybudovať vlastnú modlitebňu. Na tento účel zakúpili dom Carla Szegnera, ktorý mal viacerých vlastníkov, ako Johanna von Szegnera a von Gomboscha. Po zhodení starej klenby našli robotníci kameň, na ktorom boli oblúkovite zaznamenaní predošlí vlastníci domu. Túto starožitnosť v strede vydlabali a urobili z nej krstiteľnicu. Na bráne domu sa na červenom mramore nachádza zlatými písmenami vyhotovený nápis: *Has aedes sempiternum Aug. Caes. et regis. Apost. Josephi II. Clementis monumentum Deo optimo maximo Sacravit pietas Coetus Aug. Cong. Sanct Georg Anno MDCCLXXXIII – 1783*⁴.

Kostol a škola sú utešene zariadené. Byt kazateľa s krásnym výhľadom je zvlášť pohodlný a príjemný. Farský dvor leží pod kos-

4 *Has aedes sempiternum...* (lat.): Tento kostol bol vybudovaný na základe Tolerančného patentu cisára a apoštolského kráľa Jozefa II. a vysvätený pre veriacich augsburského vyznania vo Svätom Jure k úcte Boha všemohúceho roku 1783

tolom na vyvýšenine v polovici kopca. Od roku 1782 je vybavený veškerým pohodlím.

Dom mestskej rady (Rathaus) je v Kostolnej ulici, nachádza sa v ňom meč zdobený pamätným nápisom. Je to dar mestu od pána Andreasa Szegnera, prešporského mestského sudcu, z príležitosti získania statusu Slobodného mesta. V Prostrednej ulici sú nasledovné kúrie: Mednianska teraz Jablancayovská, Podmanická, Jesenakovská a Jedtišská teraz Zichiovská. Kerekešovská kúria sa využíva ako obytný dom pre podnájomníkov. Pálfická a Jesenakovská kúria v Kostolnej ulici teraz slúžia ako mestský hostinec a dom pre osem rodín. V Prešporskej ulici je Armbrusterovská kúria, v ktorej sa odbavovali omše až do vystavania kostola v roku 1783, od štvrtej adventnej nedele do šestnástej nedele po sviatku Svätej Trojice. V Pezinskej ulici bola kúria Ilešházyovská (teraz Zichiovská) a Jesenakovská, v ktorej majú od roku 1790 židia synagógu. V tom čase tu bolo 37 židovských rodín.

Kerekešovskú a Jesenakovskú kúriu prevzalo mesto. Kerekešovskú, kde bol hostinec „U jeleňa“, prebudovalo na štábný dom (Stabsquartierhaus). V roku 1782 postavili pri Prostrednej bráne celkom nový hostinec „U jeleňa“, ten mal dve tretiny mimo mesta a jednu v meste.

Počet domov v meste bol vtedy 210, v hornom predmestí 16. Obyvateľstvo malo hlavný zisk z vína, lebo poľnosti bolo málo. Víno sa preslávilo aj vo vzdialených oblastiach ako v Rakúsku, Sliezske na Morave a v Poľsku. Mesto bolo povinné odovzdávať kráľovi naturálnu dávku 400 okovov vína⁵, až v roku 1740 sa z tejto povinnosti vykúpilo sumou 9500 strieborných guldenov.

5 Ročná dávka na kráľovský stôl činila 22640 litrov vína (jeden okov = 56,6 litrov), mesto ju platilo 126 rokov, 1615 až 1741

V meste sa nachádza päť vodných mlynov pre všeobecné mletie. Dva priamo v meste, jeden v dolnom predmestí a jeden štvrt hodiny cesty z mesta smerom na Grinavu. Je tu tiež dobre vybavený pivovar s prívodom vody tečúcej potrubím z jarmovej studne.

Mesto vlastní dva pekné háje. Horný háj, spoločný s pálfickým grófskym panstvom, bol v roku 1736 definitívne rozdelený. Spodný háj začína vlhkými lúkami s listnatým porastom, ktoré prechádzajú do šúrskeho lesa. Šúr mal močaristú oblasť tak hlboko pod vodou, že bez člnov bol prístupný len v zime, keď zamrzol. Rastú v ňom jelše, duby, vodné dreviny a čierne vrby, z ktorých sa splietali ploty. Celý Šúr sa dá prejsť iba v tuhej zime, vtedy sa v ňom zotínalo tisíce siah jelšoviny. Stavebné drevo aj haluzina sa vyvážali von na saniach. Možno tu stretnúť kurovité vtáky, divé kačice, kalužiaky, sluky a rôzne druhy rýb, bohužiaľ, už nie v takom množstve ako kedysi.

Časté búrky zaplavili Šúr veľkým množstvom piesku. Ostrica tvoriaca pantové kopce sa v čase zrelosti strihala na okraji Šúru do snopov a predávala po stohoch, šesťdesiat snopov tvorilo jeden stoh. Okrem iného sa tu rezali prúty do plotov, brala sa podstielka a krmivo pre dobytok.

V háji v blízkych dvoch rybníkoch žijú kapry, štučky, karasy a rôzne malé ryby. Zbierali sa tam žalude, hrušky a jabĺčka, z ktorých sa lisuje ocot. Chudobnejší ľudia si sušili hrušky na zimnú obživu. V krutej zime sa tu zhromažďovala lesná zver ako jelene a srny.

Pred Prešporskou bránou, medzi mestom a Šúrom, sa nachádzajú sírnaté kúpele. Teplé kúpele sa využívajú pri chorobách končatín, pri vyrážkach a podobne. Sírny prameň objavil v roku 1680 miestny felčiar zvaný Teufel⁶ a poskytoval ľuďom kúpele.

6 Teufel (nem.) Čert

Keď sa stratil, kúpeľ prebralo mesto. Liečivý prameň kúpil Michael Zanger za 600 guldenov a vybudoval pri ňom pohodlné kúpeľné domy s rôznymi príjemnosťami.

Hneď za Prešporskou bránou stojí špitál. V meste sa nachádza desať verejných studní a jedna vodná nádrž. Jedna zo studní bola ozdobená štyrmi empíriami, preto ju nazývali štvorempírová studňa. Popri bitúnku preteká mestský potok a tvorí tu šance⁷ na kúpanie koní. Potok skytá dobré služby taktiež pri požiaroch a odplavuje z mesta množstvo špiny.

Každá náboženská pospolitosť má vlastný cintorín. Katolícky sa nachádza pri farskom kostole, je tam jedna hrobka a náhrobné kamene. Na cintoríne neďaleko kostola stojí zvonica s tromi zvonmi. Najväčší zvon je chýrny svojou výzdobou, gotickým nápisom a obrazmi.

Evanjelický cintorín leží mimo mesta tesne pri mestskom opevnení a je ohraničený vlastným múrom. Vchod sa nachádza pod Prostrednou bránou. Tu sú takisto hrobky a náhrobné kamene, murovaná kazateľnica a oblúkovitá kostnica. Obzvlášť vyniká hrobka Szegnerovcov a pomník kazateľa Blendingera z roku 1648. V tom čase evanjelici viedli vyhľadávanú školu so šiestimi triedami.

Židovský cintorín leží priamo proti Prešporskej bráne. Napravo, niekoľko sto krokov smerom na Prešporok, sa nachádza takzvaná hradná priekopa, pretože z nej boli vylámané kamene na stavbu mestského múru. Odtiaľto na pätnásť minút cesty stojí kaplnka, prichádzajú sem púte na Krížové dni a na deň Nanebovzatia Márie. Tu je tiež pustovňa, v ktorej žil pred mnohými rokmi inkognito učený alchymista z Rábu. Miešal tu medicíny

7 šance – jama, vodná zdrž

a prášky na rôzne nemoci a neduhy. Tajne liečil aj pacientov z Bratislavy. Potom záhadne zmizol.

Mimo mesta, severne na poľnočnej strane, stojí v blízkom lese zámok dve poschodia vysoký, dnes celkom opustený. V minulosti pozostával z nádherných komnát a sál, v ktorých bývalo panstvo. V zámku bol kostol, väzenie, rozsiahla pivnica a do skaly vykopaná studňa. Zvonku mal krásnu bránu so sklápacím mostom. Poblíž zámku vedie cesta cez hory do Marietálu, často navštevovaného pútnikmi, hlavne v čase narodenia Márie.

Medzi zámkom a mestom leží Neštych, podlhovastá obec tvoriaca predmestie, ktorá patrí aj so zámkom Pálfiovcom. Obyvatelia Neštycha pracovali pre občanov mesta vo vinohradoch. Kedysi tu bolo veľké množstvo hadov, ale ani ľuďom, ani dobytku nikdy neublížili.

Svätý Jur bol ušetrený morovej nákazy aj v čase, keď všade na okolí zúrila mor. Vďaka tomu slúžilo v tej dobe mesto ako útočisko. Na začiatku minulého storočia, v rokoch 1600, sa sem dokonca presťahovala z Prešporka uhorská kráľovská dvorná komora a zostala tu až do doby, kým mor z krajiny nevyvymizol.

Zaujímavé je, že aj keď je blízko mesta dolný les s močiarom, nie sú jeho výpary škodlivé, lebo zdravý horský vzduch ich preráža. Rovnako zdravá je aj voda vyvierajúca z horských prameňov.

V roku 1783 zavraždili dvaja vojaci svojho kaprála, rozsekali ho na kusy. Za trest jednému odťali pravú ruku aj hlavu a druhému zlomili väz.

Preklad z nemeckého originálu:

Eva Ambros

Prameně

SCHÜLLER, Andreas: Beschreibung der Stadt Sanct-Georgen in nieder Hungarn 1785. In: Geschichte der Stadt und der evangelischen Kirchengemeinde A.C. der königl. Freistadt Sct. Georgen. Nach archival. Quellen bearbeitet von Alexander Grósz Lehrer und Organist der evang. Gemeinde. 1865.

(Dejiny mesta a evanjelickej cirkvi a.v. slobodného kráľovského mesta Svätý Jur. Podľa archívnych prameňov spracoval Alexander Grosz učiteľ a organista evanjelickej cirkvi. 1865.)

Vydala: Svätøjurská evanjelická obec pod redakciou cirkevného inšpektora Dr. Ernesta Hückla v roku 1927, šesťdesiatva rokov po jej zostavení.

Pod'akovanie

Túto zabudnutú krásnu ódu na náš drahý Svätý Jur sa mi podarilo spracovať iba za pomoci múdrych a nadšených ľudí, ktorí nezištne vyšli v ústrety mojim požiadavkám.

S úctou a pod'akovaním uvádzam ich mená:

Štefan Kautz
Eva Ambros
Genovéva Almássyová
Ambroz Almássy
Lucia Gembešová
Lucia Marušicová
Eva Rebollo
Stano Jendek

Z odborných kruhov:

PhDr. Juraj Turcsány
Mgr. Soňa Šváčová, PhD.
PhDr. Veronika Schwarzová
Mgr. Beáta Vlasáková

Obrázkami Svätého Jura knihu pod vedením Lucie Marušicovej ilustrovali deti navštevujúce výtvarný krúžok POTVOR!: Tadeáš Jakuš, Silvia Lopašovská, Hana Veselovská, Lucia Balcová, Katarína, Anna, Juraj Marušic, David Dočolomanský, Judita Illéšová, Natália Havlová, Timotej Lučenič, Karolína Rischerová, Martina Vorlíčková, Laura Kováčová, Janka Polakovičová, Hanka Bahnová, Timea Benovičová, Barborka Bahnová

Autorkami kresby na obálke sú Katarína a Lucia Marušic, podľa predlohy: medirytina Svätého Jura od Abrahama Kaltschmidta a Samuela Mikovíniho s datovaním do roku 1736.

Autorka
Svätý Jur, 2015

ÓDA NA SVÄTÝ JUR

Georg Peucker:
DIE KÖNIGLICHE FREYE STADT SANCT GEORGEN

Preklad © Viola Almássy Kováčová

Vydavateľ: © Academia Istropolitana Nova, 2015
v spolupráci s Mestom Svätý Jur

Publikácia vychádza pri príležitosti osláv 400. výročia udelenia prvých mestských výsad
pre mesto Svätý Jur ako prvá publikácia z edície Svetové osobnosti Svätého Jura.

S finančnou podporou:

Mesto Svätý Jur, Bratislavský samosprávny kraj, Svätějurský vinohradnícky spolok

Koordinátorka projektu: Mgr. Lucia Gembešová

Zodpovedná redaktorka: Eva Rebollo

Ilustrácie: Lucia Marušicová a deti výtvarného krúžku POTVOR!

Reprodukcie originálneho vydania z roku 1679: Staatsbibliothek zu Berlin

Jazyková redakcia prekladu: Mgr. Ján Zaťko

Jazyková redakcia ďalších kapitol: Mgr. Monika Číková

Grafická úprava: Stano Jendek, Renesans, s. r. o.

Z nemeckého originálu

Die Königliche Freye Stadt Sanct Georgen

s prihliadnutím na latinskú verziu

oboje vydané vo Wittenbergu v roku 1679

Text spracovala podľa rytmickej schémy originálu

© Viola Almássy Kováčová, 2015

Doslovný preklad z nemčiny

Štefan Kautz, 2009

Eva Ambros, 2013

Prvé vydanie

Svätý Jur, 2015

ISBN 978-80-971594-5-0